

ΑΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

**Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: κ. ΚΥΡΜΙΖΟΓΛΟΥ

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 2012

**Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: κ. ΚΥΡΜΙΖΟΓΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΚΟΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	7
1.1 Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές.....	7
1.2 Κανονιστικό πλαίσιο και συνθήκες ανταγωνισμού.....	10
1.3 Αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	13
2.1 Τάσεις της ελληνικής οικονομίας.....	13
2.2 Μεταποίηση.....	13
2.3 Τουρισμός Ναυτιλία.....	15
2.4 Αγροτικός τομέας.....	18
2.4.1 Η ελληνική γεωργία σε αριθμούς.....	18
2.4.2 Τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής αγροτικής παραγωγής.....	19
2.4.3 Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ).....	21
2.4.4 Οι προοπτικές της ελληνικής γεωργίας.....	23
2.5 Αγορά κεφαλαίων.....	25
2.6 Υποδομές και υπηρεσίες μεταφορών.....	27
2.6.1 Οδικές μεταφορές – οδικό δίκτυο.....	27
2.6.2 Σιδηροδρομικές μεταφορές.....	28
2.6.3 Αεροπορικές μεταφορές.....	29
2.6.4 Θαλάσσιες μεταφορές.....	30
2.7 Ενέργεια.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	35
3.1 Εξελίξεις στην απασχόληση.....	35
3.2 Απασχόληση κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.....	35

3.3 Παραγωγικότητα της εργασίας.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	38
4.1 Αντικείμενο μέτρησης δεικτών ανταγωνιστικότητας.....	38
4.2 Τύποι δεικτών ανταγωνιστικότητας.....	39
4.3 Κλαδικοί δείκτες ανταγωνιστικότητας.....	40
4.4 Δείκτες ανταγωνιστικότητας στον κλάδο των υπηρεσιών.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΑΠΟΤΗΜΗΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	44
5.1 Ανταγωνιστικότητα και πραγματική συναλλαγματική ισοτιμεία.....	44
5.2 Η θέση της Ελλάδας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.....	46
5.3 Διεθνής συγκρίσεις – κύριοι δείκτες.....	47
5.4 Η θέση της χώρας στις διεθνείς αγορές.....	49
5.4.1 εξωτερικό εμπόριο.....	49
5.4.2 Ξένες άμεσες επενδύσεις.....	56
5.4.3 Η ελληνική παρουσία στις χώρες των Βαλκανίων.....	57
5.5 Μέτρα πολιτικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΣΤΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007- 2013.....	64
7.1 Η συνολική στρατηγική προσέγγιση.....	64
7.2 Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής.....	68
7.2.1 Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας.....	68
7.2.2 Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία.....	71
7.2.3 Απασχόληση και κοινωνική συνοχή.....	74
7.2.4 Θεσμικό περιβάλλον.....	76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανταγωνιστικότητα αποτελεί το κλειδί για μια οικονομία ανάπτυξης και συνοχής. Η ανταγωνιστικότητα είναι μια πολυδιάστατη έννοια που αγκαλιάζει πολλές πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, όπως και σημαντικούς τομείς της διοίκησης. Γι' αυτό και η μέτρησή της εδράζεται στη χρήση πολλών και διαφορετικών κριτηρίων και δεικτών. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα κριτήρια και οι δείκτες εμπλουτίζονται στην πορεία του χρόνου. Οι βελτιωμένες αναλύσεις και οι προτάσεις των ποικίλων μετρήσεων, δεικτών και εκθέσεων που χρησιμοποιούνται και δημοσιεύονται καταδεικνύουν πως τα προβλήματα της ελληνικής ανταγωνιστικότητας διατρέχουν ένα ευρύτατο φάσμα της οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας της χώρας και, επομένως, είναι αναγκαία η προώθηση, μέσα από συντονισμένη δράση, ουσιαστικών μεταρρυθμίσεων και αλλαγών.

Αναμφισβήτητα, η γενική είναι ότι η ανταγωνιστική θέση της χώρας μας παραμένει χαμηλή και ότι οι επιλογές και τα μέτρα που παίρνουμε τα τελευταία χρόνια δεν επαρκούν αφού δεν βελτιώνουν αυτή τη θέση.

Διεθνείς οργανισμοί, επιφανείς οικονομολόγοι και αναλυτές των αγορών φαίνεται να συμφωνούν ότι η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας έχει υποχωρήσει σημαντικά μετά την είσοδο της χώρας στη ζώνη του ευρώ, την 1η Ιανουαρίου του 2001. Βασική αιτία αυτής της απώλειας ανταγωνιστικότητας είναι οι υψηλοί ρυθμοί μισθολογικών αυξήσεων και πληθωρισμού, οι οποίοι καθιστούν τις ελληνικές εξαγωγές ακριβότερες τόσο σε όρους τιμών όσο και σε όρους κόστους εργασίας σε σχέση με τους εμπορικούς μας εταίρους

Για να ανατρέψουμε αυτή την εικόνα, αναζητούμε τους τομείς στους οποίους πρέπει να αποδώσουμε έμφαση και να επιδιώξουμε σημαντικές βελτιώσεις. Δεν φαίνεται όμως, ακόμη να ενεργοποιείται η διεθνής επενδυτική κοινότητα που θα απογειώσει την παραγωγική δραστηριότητα της χώρας μας ενώ η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας υποχωρεί, ακόμα και σε τομείς της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, όπου διαθέτει αναγνωρισμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Εντούτοις, υπάρχουν κάποιες συνιστώσες της ανταγωνιστικότητας, στις οποίες η χώρα εμφανίζει ικανοποιητικές επιδόσεις. Η μακροοικονομική σταθερότητα, η

δημοσιονομική πολιτική, η αποτελεσματικότητα των χρηματαγορών και των κεφαλαιαγορών, η ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων και εμπορευμάτων, η ασφάλεια, ο τουρισμός και οι γενικότερες εξαγωγές υπηρεσιών, ή η γλωσσομάθεια, αποτελούν ζητήματα, στα οποία οι ελληνικές επιδόσεις είναι ικανοποιητικές. Την ίδια στιγμή ωστόσο, πρέπει να ενταθούν οι ελληνικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες σε ζητήματα που σχετίζονται με την έρευνα και την καινοτομία, την ποιότητα της εκπαίδευσης, την πάταξη της γραφειοκρατίας και την εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης. Μια ανταγωνιστική Ελλάδα οφείλει να αναβαθμίσει τις επιδόσεις της σε όλα σχεδόν τα επίπεδα της πυραμίδας της ανταγωνιστικότητας

Εν κατακλείδι, η προσπάθεια της χώρας να επανακτήσει την χαμένη ανταγωνιστικότητά της πρέπει να εστιαστεί σε τρεις παράγοντες. Πρώτον, στη μείωση του κόστους παραγωγής σε σχέση με τους εμπορικούς μας εταίρους μέσω συγκράτησης των μισθών και των περιθωρίων κέρδους. Δεύτερον, στην αύξηση της παραγωγικότητας και τη στροφή προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και εξωστρέφειας. Αυτό προϋποθέτει επενδύσεις σε παραγωγικό εξοπλισμό και νέες τεχνολογίες. τρίτον, στη μείωση των σχετικών τιμών (και μισθών) εντός της χώρας του τομέα μη εμπορεύσιμων σε σχέση με τον τομέα εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, έτσι ώστε να δημιουργηθούν κίνητρα στις εταιρείες και στους εργαζομένους να μετατοπιστούν στον τομέα των εμπορεύσιμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

1.1 Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές

Η Ελληνική οικονομία κατά τα διάρκεια της δεκαετίας του 1980 παρουσίασε ανάπτυξη με μέσο ρυθμό 0,7% έναντι 2,4% της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, με αποτέλεσμα να υπάρξει απόκλιση του κατά κεφαλήν εισοδήματος από το μέσο εισόδημα των υπολοίπων χωρών της ΕΕ(σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης). Από τη δεκαετία του 1990, όμως, η κατάσταση διαφοροποιείται με το ρυθμό ανάπτυξης να επιταχύνεται. Μια σειρά παραγόντων συνετέλεσαν στην ανάκαμψη αυτή, οδηγώντας σε υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, κατά μέσον όρο υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό της ΕΕ (3% για την περίοδο 1991 – 2004 έναντι 2% για την ΕΕ). Ο ρυθμός ανάπτυξης για το 2005 διαμορφώθηκε στο 3,7%, ενώ για το 2007 και 2008 προβλέπονται ρυθμοί 3,9% και 4% αντίστοιχα (για το έτος 2006 εκτιμάται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα ανέρχεται στο 4%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 -Ρυθμός ανάπτυξης της Ελλάδας και της ΕΕ-15 (ΕΕ15=100)

Σελ 139

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006.

Παρά την ταχεία ανάπτυξη των πρόσφατων ετών, όμως, το επίπεδο του κατά κεφαλήν προϊόντος της Ελλάδας σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης εξακολουθεί να υπολείπεται των προηγμένων χωρών της ΕΕ. Παράλληλα, χαρακτηριστικό της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας είναι το γεγονός ότι το 2005, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης βελτιώθηκε σημαντικά στο 77,3% του μέσου όρου της ΕΕ, από 75,5% το 2004. Η πραγματική αύξηση των 1,8 ποσοστιαίων μονάδων είναι περίπου τριπλάσια της μέσης ετήσιας αύξησης που παρουσίασε ο σχετικός δείκτης την περίοδο 1994-2001. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πορεία του ρυθμού ανάπτυξης στη χώρα για τη διετία 2006-2007, το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες σταθερής αγοραστικής δύναμης στο τέλος της περιόδου αυτής θα προσεγγίσει το 84% του κοινοτικού μέσου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 -Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης)

Sel 140

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006.

Ωστόσο, παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η αύξηση της απασχόλησης από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας ήταν σχετικά περιορισμένη: ο μέσος ετήσιος ρυθμός ήταν 0,8% έναντι 1,2% της ΕΕ και έναντι 0,9% της περιόδου 1981 – 1995, όπου επίσης η εγχώρια ανάπτυξη ήταν πολύ χαμηλότερη. Η ανεργία αυξήθηκε από 7,1% τη δεκαετία 1981 – 1990 σε 10% τη δεκαετία 1991 – 2000 για να φθάσει το 11% το 2004. Το 2005 παρουσιάστηκε μείωση στο 10,4%, ενώ οι προβλέψεις του προϋπολογισμού για το 2006 και το 2007 είναι ότι θα μειωθεί περαιτέρω στο 9,2%

και το 8,2% αντίστοιχα (σε εθνικολογιστική βάση). Οι προβλέψεις αυτές για την τάση μείωσης του ποσοστού ανεργίας επιβεβαιώνονται και από τις προβλέψεις τόσο του ΟΟΣΑ όσο και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ο πληθωρισμός από 19,1% τη δεκαετία του 1980 να μειώθηκε σε 9,4% την δεκαετία που ακολούθησε, παραμένει όμως ταυτόχρονα σημαντικά υψηλότερος από το μέσο της ευρωζώνης και της ΕΕ-15. Το 1999 ο πληθωρισμός άγγιξε το 2,6% για να ακολουθήσει στη συνέχεια και πάλι ανοδική πορεία. Το 2004 διαμορφώθηκε στο 2,9%, για να φθάσει το 3,5% το 2005, κυρίως λόγω συγκυριακών παραγόντων, και να επιβραδυνθεί στο 3,2% το 2006,. Αντίστοιχα, ο ρυθμός μεταβολής του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕΔΚ) παραμένει σταθερά υψηλότερος στην Ελλάδα από το μέσο όρο των χωρών στη ζώνη του ευρώ, παρά το γεγονός ότι η διαφορά αυτή έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια.

Πάντως, κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σταδιακή μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης, αντικατοπτρίζοντας σημάδια ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας και σύγκλισης με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικότερα, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης παρέμεινε σε πολύ υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και ξεπέρασε για αρκετά χρόνια το 10%, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 που ξεκίνησε η προσπάθεια της ονομαστικής σύγκλισης ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Μετά την επίτευξη του στόχου αυτού, όμως, το έλλειμμα ακολούθησε και πάλι αυξητική τάση για να φθάσει το 7,8% το 2004. Η πολιτική της ήπιας δημοσιονομικής προσαρμογής που ακολούθηθηκε έκτοτε έχει ήδη αποφέρει σημαντικά αποτελέσματα, με το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης να μειώνεται κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 2004 - 2006 (από 7,8% σε 2,6%). Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώνεται για πρώτη φορά μετά την είσοδο στην ΟΝΕ κάτω από το όριο του 3% το 2006 (2,6%), για να φθάσει το 2,4% το 2007 και να ακολουθήσει πτωτική πορεία προς τον μεσοπρόθεσμο στόχο του ισοσκελισμένου ή ελαφρά πλεονασματικού προϋπολογισμού στη συνέχεια. Στο πλαίσιο της δημοσιονομικής εξυγίανσης, το πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης από έλλειμμα μετατρέπεται σε πλεόνασμα, υποβοηθώντας έτσι την 10 ταχύτερη αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους, το οποίο το 2008 μειώνεται κάτω από το 100% του ΑΕΠ για πρώτη φορά μετά από το 1992.

Τέλος, ένα από τα διαρθρωτικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας αποτελεί ο χρόνια ελλειμματικός εξωτερικός τομέας, ως αποτέλεσμα της φθίνουσας ανταγωνιστικότητας. Χαρακτηριστικό είναι ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε από 1,1% κατά τη δεκαετία του 1980 σε 2,5% τη δεκαετία του 1990, για να φθάσει το 10% το 2003. Στόχος της Ελληνικής κυβέρνησης είναι να αντιστραφεί η τάση αυτή και μετά από συντονισμένες προσπάθειες τα πρώτα αποτελέσματα είναι ήδη ορατά, με το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών να μειώνεται ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2005 (9,2% έναντι 9,5% το 2004) και τον εξωτερικό τομέα να έχει θετική συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 - Προβλέψεις / προβολές μακροοικονομικών μεγεθών για την περίοδο 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ρυθμός ανάπτυξης (% μεταβολή πραγματικού ΑΕΠ)	3,9%	4,0%	4,1%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
Ρυθμός μεταβολής δαπανών Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	8,0%	7,0%	6,0%	5,0%	5,0%	5,0%	6,5%
Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-2,4%	-1,8%	-1,2%	-0,7%	-0,2%	0,0%	0,2%
Χρέος γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	100,1%	95,9%	91,3%	87,6%	83,0%	78,4%	73,8%

Πηγή: ΥΠΟΙΟ, 2006

1.2 Κανονιστικό πλαίσιο και συνθήκες ανταγωνισμού

Λόγω της θέσης σε ισχύ του Κανονισμού 1/2003 από την 1^η Μαΐου 2004, κατέστη επιτακτική η ανάγκη τροποποίησης της εθνικής νομοθεσίας για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού και δη του Ν.703/1977, όπως ίσχυε, προκειμένου το

αρμόδιο για την εφαρμογή του όργανο, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, να αποκτήσει τα κατάλληλα εργαλεία που θα της επιτρέψουν να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα και απαιτήσεις που θέτει η κοινοτική έννομη τάξη. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού θα συμμετέχει ισότιμα και θα συνεισφέρει στο Κοινοτικό γίγνεσθαι, τόσο με την ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού, όσο και με τη συμβολή της στη διαμόρφωση της νομολογίας σε θέματα ανταγωνισμού

Ο Ν.3373/2005 ευθυγράμμισε σε μεγάλο βαθμό την ελληνική νομοθεσία με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου και εισήγαγε σημαντικές τροποποιήσεις στην ελληνική νομοθεσία κατά των περιορισμών του ελεύθερου ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, περιέχει τη νομική βάση και τη νομοθετική εξουσιοδότηση για το πρόγραμμα επιείκειας, ενισχύει τις αρμοδιότητες της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού αναφορικά με τη διεξαγωγή ερευνών, καθώς επίσης και τις εξουσίες της τελευταίας σε περίπτωση παράβασης του Ν.703/1977.

Επιπλέον, επανεισήγαγε την απαγόρευση καταχρηστικής εκμετάλλευσης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, επιτρέπει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού να προχωρεί σε κανονιστικές παρεμβάσεις στους τομείς της οικονομίας, επιφέρει μεταβολές στο πλαίσιο για τις συγκεντρώσεις και ενδυναμώνει την εσωτερική δομή της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η οποία αποκτά διακριτή νομική προσωπικότητα, ενώ αυξάνεται ο αριθμός των μελών της και των στελεχών της.

Τέλος, προς την κατεύθυνση ευθυγράμμισης της ελληνικής με την κοινοτική νομοθεσία, η Επιτροπή Ανταγωνισμού εξέδωσε την υπ'αρ. 299/V/2006 Απόφαση, θεσπίζοντας το Ελληνικό Πρόγραμμα Επιείκειας καθώς και δύο ανακοινώσεις (Ανακοίνωση de minimis και Ανακοίνωση για τον Υπολογισμό των Προστίμων), προκειμένου να εξασφαλίσει συνθήκες ασφάλειας δικαίου για τις επιχειρήσεις και να δώσει τις αναγκαίες κατευθύνσεις προς αυτές για όλα τα ανωτέρω θέματα.

1.3 Αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας

Σύμφωνα με διεθνείς συγκρίσεις και δείκτες, το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας στις μέρες μας παραμένει (συγκριτικά) χαμηλό, γεγονός

που υπονομεύει την εξασφάλιση συνθηκών αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης. Με βάση εκτιμήσεις για την ανταγωνιστικότητα, οι οποίες καλύπτουν πολλές χώρες και ένα πολύ ευρύτερο φάσμα παραγόντων, η χώρα μας καταλαμβάνει την προτελευταία θέση μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ. Το 2005, πάντως, υπάρχει μία σημαντική βελτίωση κατά τέσσερις θέσεις της ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας στην κατάταξη των χωρών του IMD (International Institute for Management Development).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας

2.1 Τάσεις της ελληνικής οικονομίας

Η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο γεωργικό κλάδο (7% του ΑΕΠ) σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ, πράγμα που δηλώνει τη σημασία της γεωργίας για τη χώρα. Η χώρα με το χαμηλότερο ποσοστό είναι το Λουξεμβούργο, όπου η γεωργία καλύπτει μόνο το 0,5% του ΑΕΠ.

Στην Ελλάδα η μεταποίηση φτάνει το 22% του συνολικού ΑΕΠ, ποσοστό σχετικά χαμηλό σε σύγκριση με τα ποσοστά των άλλων μελών της ΕΕ. Οι μόνες χώρες στην ΕΕ με λιγότερο κυρίαρχη βιομηχανία είναι η Κύπρος και το Λουξεμβούργο. Η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό είναι η Τσεχία, όπου το 39,3% του ΑΕΠ της προέρχεται από βιομηχανικές δραστηριότητες.

Όσον αφορά στον κλάδο των υπηρεσιών, η Ελλάδα κατέχει την έβδομη θέση, πράγμα που υποδεικνύει ότι οι υπηρεσίες στην Ελλάδα είναι πολύ πιο σημαντικές απ' ό τι βιομηχανία, φτάνοντας το 71% του συνολικού ΑΕΠ. Η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό του ΑΕΠ στις υπηρεσίες είναι το Λουξεμβούργο με 83,1% ενώ το χαμηλότερο ποσοστό το έχει η Τσεχία (57,3%).

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

2.2 Μεταποίηση

Ο συνολικός δείκτης παραγωγής της μεταποίησης, εμφανίζει μία στασιμότητα μετά το έτος 2000, στο τέλος μιας περιόδου αύξησης (1995-2000). Οι περισσότεροι κλαδικοί δείκτες παρουσιάζουν μικρές αλλαγές το 2004, ως ένδειξη διατήρησης είτε σταθερής είτε ελαφρά καθοδικής πορείας. Συγκεκριμένα:

- υποχωρούν οι κλάδοι Κλωστοϋφαντουργικών υλών, Ειδών ενδυμασίας, Δέρματος - ειδών υποδήσεως, Ξύλου και φελλού, Λοιπού εξοπλισμού μεταφορών, Χαρτιού και προϊόντων από χαρτί, Μηχανών γραφείου - Ηλεκτρονικών Υπολογιστών,

Επίπλων - λοιπών βιομηχανιών, Μεταφορικών μέσων, Συσκευών ραδιοτηλεόρασης & επικοινωνιών,

- είναι στάσιμοι οι κλάδοι Τροφίμων - ποτών, Μη μεταλλικών ορυκτών, Μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού, Ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών κλπ., Παραγώγων πετρελαίου και άνθρακα, και,
- αναπτύσσονται οι κλάδοι Καπνού, Εκτυπώσεων - εκδόσεων, Χημικών προϊόντων, Προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη, Βασικών μετάλλων, Κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου.

Παράλληλα, η μεταποίηση εμφανίζει σημαντική υστέρηση σε ότι αφορά τη συγκέντρωσή της σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας, καθώς βρίσκεται στο 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου όσον αφορά τη συγκέντρωση στους κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας και στο 154% όσον αφορά τη συγκέντρωση στους κλάδους χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Από άποψη σύνθεσης, προσομοιάζει σχεδόν απολύτως με την ισπανική μεταποίηση, η οποία όμως διαθέτει το εγγενές πλεονέκτημα της μεγαλύτερης εσωτερικής αγοράς.

Συνολικό αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση τάσης «αποβιομηχάνισης», με μείωση μονάδων και, φυσικά, απασχόλησης. Η ως άνω "αποβιομηχάνιση" αντανακλά καταρχήν την επενέργεια ευρύτερων διεθνών παραμέτρων. Η αρνητική επίδραση των διεθνών παραγόντων ασκείται στο πρόσφορο έδαφος των ελληνικών διαρθρωτικών αδυναμιών. Τα προβλήματα της ελληνικής μεταποίησης έχουν τις ρίζες τους στις συνθήκες ανάπτυξης της ελληνικής βιομηχανίας διαχρονικά: ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας υπό καθεστώς δασμολογικής προστασίας, τραπεζική χρηματοδότηση με «αρνητικά» επιτόκια, υψηλή δημόσια συμμετοχή στο κόστος της επένδυσης (επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις επιτοκίου), εξαιρετικά μικρό μέσο μέγεθος μονάδων, «οικογενειακή» διοίκηση ακόμη και των «μεγάλων» επιχειρήσεων, εγγενής ισχυρή «ανακύκλωση» των ΜΜΕ, απόπειρες για «κατευθυνόμενη» ανάπτυξη κινητήριων κλάδων.

Σχεδόν μόνιμα χαρακτηριστικά της ελληνικής βιομηχανίας αποτελούν η μακροπρόθεσμη στασιμότητα, η συρρίκνωση του μεριδίου της βιομηχανίας στο ΑΕΠ, η μείωση / στασιμότητα της βιομηχανικής απασχόλησης, η χαμηλή προστιθέμενη αξία, ο χαμηλός βαθμός εξωστρέφειας, η ένταση της εισαγωγικής διείσδυσης, η εξάρτηση από «παραδοσιακούς» κλάδους, η αδυναμία παραγωγής

καινοτομίας και η ανεπαρκής υιοθέτηση / προσαρμογή εισαγόμενης, οι «σωστικού» χαρακτήρα παρεμβάσεις του δημοσίου που είχαν ως μόνο αποτέλεσμα την ανάληψη από το δημόσιο των ζημιών και την αύξηση της συνολικής δανειακής επιβάρυνσης.

Τέλος, σημαντικότατο χαρακτηριστικό της ελληνικής μεταποίησης είναι η χωρική της συγκέντρωση: 48% των μονάδων της, 46% της απασχόλησης και 53% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής συγκεντρώνονται στους νομούς Αττικής, Βοιωτίας, Εύβοιας και Κορινθίας, ενώ οι τέσσερις αυτοί νομοί μαζί με το νομό Θεσσαλονίκης συγκεντρώνουν 63% των μονάδων, 57% της απασχόλησης και 65% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής όλης της ελληνικής μεταποίησης. Η χωρική συγκέντρωση είναι προφανής ένδειξη της εξάρτησης της ελληνικής μεταποίησης αφενός από τις υποδομές και τις οικονομίες περιβάλλοντος που εξασφαλίζουν οι δύο μεγαλύτερες αστικές συγκεντρώσεις της χώρας (Αθήνα και Θεσσαλονίκη), αφετέρου από την αγορά τους.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

2.3 Τουρισμός και Ναυτιλία

Παρά το μικρό της μέγεθος, η Ελλάδα κατέχει σημαντική θέση στο παγκόσμιο εμπόριο υπηρεσιών, γεγονός που οφείλεται κατά βάση στη δραστηριότητα της ελληνικής ναυτιλίας και του τουρισμού. Με βάση τα οριστικά στοιχεία του World Trade Organization για το 2003, η Ελλάδα είναι ο 9^{ος} εξαγωγέας στις ταξιδιωτικές υπηρεσίες και ο 15^{ος} στις μεταφορικές.

Ο τουρισμός αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες τον ταχύτερα αναπτυσσόμενο οικονομικό τομέα σε παγκόσμιο επίπεδο. Για την Ελλάδα αυτό αντιστοιχεί σε δεκατρία εκατομμύρια αφίξεις αλλοδαπών τουριστών ετησίως (15η χώρα παγκοσμίως στις τουριστικές αφίξεις), στοιχείο που την κατατάσσει στην τέταρτη θέση των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε καθαρά έσοδα από τον τουρισμό. Ο τουρισμός συμβάλλει, επίσης, στο 17% του ΑΕΠ ενώ παράλληλα εξασφαλίζει 800.000 θέσεις άμεσης ή έμμεσης απασχόλησης (18% της συνολικής απασχόλησης).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - Συγκριτική θέση του τουρισμού

ΧΩΡΕΣ	Τουρισμός ως ποσοστό του ΑΕΠ	Τουριστική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης
ΙΣΠΑΝΙΑ	18,38	20,11
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	15,40	16,96
ΕΛΛΑΔΑ	15,00	17,38
ΑΥΣΤΡΙΑ	14,85	16,77
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	12,42	14,54
ΓΑΛΛΙΑ	12,30	13,94
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	11,49	12,01
ΙΤΑΛΙΑ	11,36	12,20
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	10,87	10,22
ΒΕΛΓΙΟ	10,25	11,03
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	9,88	10,78
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	9,81	9,65
ΔΑΝΙΑ	8,74	8,81
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	8,53	7,68
ΣΟΥΗΔΙΑ	7,52	7,22

Πηγή: WTTC, 2003 στο ΣΕΤΕ, Τουρισμός και Απασχόληση, 2003

Ενδεικτικό της συμβολής του τουριστικού κλάδου στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας αποτελεί ότι το μέγεθος της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου των ξενοδοχείων και εστιατορίων στην Ελλάδα το έτος 2004 ανήλθε σε 8.821,9 εκατ. € και αντιστοιχούσε στο 7,57% της εθνικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Σε σχέση με το παρελθόν, το μέγεθος της συμμετοχής του κλάδου στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία είναι αυξανόμενο.

Κατά την περίοδο 1990-2000 διατηρήθηκαν θετικοί ρυθμοί μεταβολής της τουριστικής κίνησης. Ωστόσο, στην περίοδο 2000-04 σημειώθηκε συρρίκνωση της τουριστικής κίνησης. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα το 2004 έφτασαν τις 6.313.228 σημειώνοντας μείωση σε σχέση με το 2000 της τάξης του 18,72%. Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα,

παρατηρούνται οι ίδιες τάσεις και στην εσωτερική τουριστική κίνηση, με μικρότερη ωστόσο ένταση. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις ημεδαπών στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα το 2004 έφτασαν τις 5.567.107, καταγράφοντας μείωση 4,62% σε σχέση με το 2000. Έτσι, ο συνολικός αριθμός αφίξεων το 2004 ανήλθε σε 11.880.335 παρουσιάζοντας πτώση 12,67% σε σχέση με το 2000.

Η υποχώρηση του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας οφείλεται σε πολλούς λόγους. Ένας από αυτούς είναι και η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, που, λόγω της ισχυρής ισοτιμίας του ευρώ, κατέστησε την χώρα λιγότερο ελκυστική, από ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου. Ωστόσο, η υιοθέτηση του ευρώ δεν αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα για την απώλεια της ανταγωνιστικής ισχύος της χώρας στην τουριστική αγορά. Η Ελλάδα κατέχει τη 16^η θέση στη λίστα των πιο δημοφιλών τουριστικών προορισμών, με μερίδιο αγοράς για το 2003 ίσο με 2,03%. Τις 5 πρώτες θέσεις ως προς τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών το 2004 κατέχουν η Γαλλία (9,8%), η Ισπανία 17 (7,0%), οι Η.Π.Α. (6,0%), η Κίνα (5,5%) και η Ιταλία (4,9%). Γενικότερα, κατά την περίοδο 2000-2004 παρατηρούνται ιδιαίτερα καλές επιδόσεις για τις άμεσα ανταγωνίστριες προς την Ελλάδα χώρες, με εξαίρεση ίσως την Ιταλία.

Κυρίαρχα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης μέχρι σήμερα αποτέλεσαν η έλλειψη στρατηγικού προγραμματισμού, ο αυτοσχεδιασμός και η απορρύθμιση. Το κυρίαρχο τουριστικό προϊόν της χώρας τις τελευταίες δεκαετίες είναι ο αδιαφοροποίητος παραθεριστικός τουρισμός («ήλιος και θάλασσα»), ενώ διαφοροποιημένα συμπληρωματικά τουριστικά προϊόντα έχουν κάνει την εμφάνισή τους τα τελευταία χρόνια, χωρίς όμως να επηρεάσουν σημαντικά το συνολικό τουριστικό προϊόν.

Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός της παγκοσμιοποιημένης πλέον τουριστικής οικονομίας, τόσο από την πλευρά της προσφοράς με την εμφάνιση νέων τουριστικών προορισμών χαμηλού κόστους και παραπλήσιου προϊόντος, όσο και από την πλευρά της ζήτησης λόγω της μετεξέλιξης των καταναλωτικών προτύπων και της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, έχουν μεταβάλει καθοριστικά τα συστατικά στοιχεία της τουριστικής οικονομίας. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι ο ανταγωνισμός εντείνεται και εστιάζεται όλο και περισσότερο μεταξύ προορισμών, ενώ η βελτίωση

της ανταγωνιστικότητας είναι το κλειδί για την ευημερία (των τουριστικών προορισμών).

Η Ελλάδα κατέχει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα και στον τομέα της ναυτιλίας, όπου διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής αλλά και της διεθνούς ναυτιλιακής κοινότητας και αποτελεί κόμβο για τα συγκοινωνιακά και μεταφορικά δίκτυα που συνδέουν την Ε.Ε. με χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Ο υπό ελληνική σημαία στόλος καταλαμβάνει την τέταρτη θέση στον κόσμο με βάση τη χωρητικόσή του, ενώ ο ελληνόκτητος στόλος κατατάσσεται ως η σημαντικότερη πλοιοκτητική κοινότητα του κόσμου και ελέγχει το 14,1% της παγκόσμιας χωρητικότητας και 16,5% της μεταφορικής ικανότητας. Στην ΕΕ ο υπό Ελληνική σημαία στόλος καταλαμβάνει την πρώτη θέση και απασχολεί περισσότερους από 25.000 Έλληνες ναυτικούς. Επιπλέον, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στην ΕΕ ως προς τη θαλάσσια κίνηση επιβατών, με ποσοστό 25% του κοινοτικού συνόλου. Ωστόσο, η ναυπηγική δραστηριότητα στην Ελλάδα έχει συρρικνωθεί, ενώ στην ίδια σχεδόν κατάσταση βρίσκεται και η ναυπηγοεπισκευαστική δραστηριότητα.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

2.4 Ο αγροτικός τομέας

2.4.1 Η ελληνική γεωργία σε αριθμούς

Ο αγροτικός τομέας καλύπτει το 6% του ΑΕΠ (λιγότερο από 3% ο μέσος ευρωπαϊκός όρος) και απασχολεί το 16% της συνολικής απασχόλησης, όταν ο αντίστοιχος μέσος ευρωπαϊκός όρος είναι 4% (Eurostat, 2004). Τα ποσοστά συμμετοχής της αγροτικής παραγωγής τις προηγούμενες δεκαετίες ήταν πολύ περισσότερο ενισχυμένα. Η αγροτική παραγωγή το 1951 κάλυπτε το 29% του συνολικού ΑΕΠ. Η συνολική αγροτική παραγωγή της χώρας ακολουθεί, από το 1950 και μετά, ανοδική πορεία, με εξαίρεση την τελευταία δεκαετία. Παρά όμως τη συνεχή ανοδική τάση της αγροτικής παραγωγής, η συμμετοχή της στο ΑΕΠ ήταν φθίνουσα. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα της δυναμικής εξέλιξης που επέδειξαν άλλοι τομείς της οικονομίας, κυρίως η βιομηχανία τη δεκαετία του 1960 και οι υπηρεσίες τις επόμενες δεκαετίες.

Η εξέλιξη που παρουσιάζει τις τελευταίες δεκαετίες η αγροτική παραγωγή δε στηρίζεται ούτε στην αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων ούτε όμως και στην αύξηση των απασχολούμενων. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις από το 1962 μέχρι το 2001 αυξήθηκαν μόλις 4,6%, ενώ οι απασχολούμενοι μόνο την τελευταία μόνο την τελευταία εικοσαετία μειώθηκαν κατά 42%. Είναι φανερό ότι η μεγέθυνση της αγροτικής παραγωγής οφείλεται σε αύξηση της παραγωγικότητας ή στην εντατικοποίηση της αγροτικής εκμετάλλευσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 1950-1990 η μέση στρεμματική απόδοση του αραβοσίτου υπερδιπλασιάστηκε και η στρεμματική απόδοση των σιτηρών, του καπνού και της ντομάτας σχεδόν τριπλασιάστηκε (Γεωργακόπουλος, Ζανιάς, 1995). Η αύξηση αυτή της παραγωγικότητας οφείλεται στην ποιοτική «αναβάθμιση» των καλλιεργούμενων εκτάσεων, στην εκμηχάνιση, στη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και στην εισαγωγή νέων σπόρων και καλλιεργειών. Οι αρδευόμενες εκτάσεις της χώρας, τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, αυξήθηκαν κατά 275%. Από 19.319 τρακτέρ που υπήρχαν στην ελληνική γεωργία το 1962 έφτασαν το 1999 στα 249.819, ενώ τα 8.311 συγκροτήματα τεχνητής βροχής του 1962 έφρασαν το 1999 στα 180.751. Το 1951 σε κάθε στρέμμα αναλογούν 2 κιλά λιπάσματος. Το 1981 η ανά στρέμμα αναλογία ανήλθε στα 46 κιλά (Μωυσίδης, 1986).

Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στη γεωργία παρουσίασαν, σε σταθερές τιμές, μεγάλη αύξηση από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 και τη δεκαετία του 1970. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις ξεπερνούν κατά 8,5% τις δημόσιες. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις σχετίζονται άμεσα με την πιστωτική πολιτική και κυρίως, ιδιαίτερα πριν από την ένταξη στην ΟΝΕ και την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, με την πολιτική της Αγροτικής Τράπεζας. Οι επιδοτήσεις επιτοκίων και οι προεκλογικές χαριστικές ρυθμίσεις αποτελούν «κρυφές» επιδοτήσεις και επιβαρύνουν σε τελική ανάλυση τον κρατικό προϋπολογισμό. Οι ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτικό τομέα κατευθύνονται κυρίως σε μηχανολογικό εξοπλισμό και σε κτιριακές εγκαταστάσεις, ενώ οι δημόσιες επενδύσεις είχαν ως βασικό αντικείμενο τα εγγαιοβελτιωτικά έργα.

2.4.2 Τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής αγροτικής παραγωγής

Το σημαντικότερο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό του ελληνικού αγροτικού τομέα, που παρουσιάζουν σχεδόν όλοι οι μελετητές ως πρόβλημα, είναι ο μικρός κλήρος. Όπως φαίνεται στον πίνακα στην Ελλάδα το 62% των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι μικρές, ενώ οι μεγάλες και οι πολύ μεγάλες καλύπτουν μόλις το 1%. Αντίθετα, στην ΕΕ των 15 οι μεγάλες και οι πολύ μεγάλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις καλύπτουν το 21% των συνολικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Το μικρό μέγεθος επηρεάζει άμεσα και την καθαρή προστιθέμενη αξία ανά αγροτική εκμετάλλευση, που στη χώρα μας είναι περίπου 11.070 €. Ο αντίστοιχος μέσος όρος για την ΕΕ είναι κατά 2,3 φορές μεγαλύτερος από την Ελλάδα.

	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ			ΕΛΛΑΔΑ		
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥ ΣΕΩΝ	%	Μ.Ο ΚΑΘΑΡΗΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜ ΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΑΝΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕ ΥΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕ ΥΣΕΩΝ	%	Μ.Ο.ΚΑΘΑΡ ΗΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜ ΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΑΝΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕ ΥΣΗ
ΜΙΚΡΕΣ	1.450.364	40%	6,13	320.190	62%	7,2
ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ	679.993	19%	12,84	129.230	25%	12,64
ΜΕΣΑΙΕΣ	768.861	21%	24,85	61.130	12%	24,96
ΜΕΓΑΛΕΣ	525.812	14%	49,72	5.843	1%	43,61
ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΕΣ	232.572	6%	151,47	-	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	3.657.602	100%	26,82	516.393	100%	11,07

ΠΗΓΗ Eurostat 2003b.

Το πρόβλημα του μικρού αγροτικού κλήρου επιτείνεται ακόμα περισσότερο εάν λάβουμε υπόψη τον πολυτεμαχισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Κατά μέσο όρο, σε κάθε ελληνική γεωργική εκμετάλλευση αντιστοιχούν 6 διαφορετικοί αγροί, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να λειτουργήσουν οικονομίες κλίμακας, να γίνεται ιδιαίτερα μεγάλη σπατάλη στο κόστος και το χρόνο των μετακινήσεων και να αυξάνει τελικά το κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων. Το πολύ μικρό μέγεθος του αγροτικού κλήρου στη χώρα μας έχει ιστορικές καταβολές. Οφείλεται, κατά ένα μέρος, στον τρόπο που πραγματοποιήθηκαν οι μεγάλες αγροτικές μεταρρυθμίσεις των αρχών του 20ου αιώνα, στο κληρονομικό δίκαιο, αλλά και σε γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά. Ο κλήρος στις ορεινές και τις ημιορεινές περιοχές είναι πολύ μικρότερος από ότι στις πεδινές. Το μικρό και ο πολυτεμαχισμός του ελληνικού

αγροτικού κλήρου, εκτός από τις οικονομικές επιπτώσεις, έχουν άμεσο αντίκτυπο τόσο στην επιλογή των καλλιεργειών όσο και στην πολυαπασχόληση. Οι μικρές εκμεταλλεύσεις, τα τελευταία χρόνια κυρίως, κατευθύνονται προς τις δεντροκαλλιέργειες και οι απασχολούμενοι σε αυτές αναζητούν αναγκαστικά συμπληρωματικές ή σε πολλές περιπτώσεις άλλες κύριες πηγές εισοδήματος, μετατρέποντας το αγροτικό εισόδημα σε συμπληρωματικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλές περιπτώσεις η επιλογή της καλλιέργειας έχει άμεση σχέση με την εποχικότητα της εργασίας σε άλλους τομείς. Στις τουριστικές περιοχές, για παράδειγμα, οι ελαιοπαραγωγοί μπορούν άνετα να συνδυάσουν την παράλληλη απασχόληση τους σε τουριστικά επαγγέλματα κατά τους θερινούς μήνες. Ο πληθυσμός που απασχολείται με την αγροτική παραγωγή στην Ελλάδα είναι μάλλον «γερασμένος», αφού τα άτομα πάνω από 45 ετών καλύπτουν το 62% του συνόλου των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα.

Το 78% των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα δεν έχει ολοκληρώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνεπάγονται περιορισμένες δυνατότητες πρόσληψης, αφομοίωσης και εφαρμογής νέων και καινοτόμων ιδεών στο επίπεδο της παραγωγής, της διαχείρισης, της πιστοποίησης, της προβολής και της προώθησης του αγροτικού προϊόντος

(ΟΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,2002)

2.4.3 Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)

Με την ένταξη της χώρας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, εντάχθηκε και η γεωργική πολιτική στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

Σε τρία σημεία θα πρέπει να σταθούμε ιδιαίτερα: α) Οι διαρθρωτικές πολιτικές της ΚΑΠ αφορούσαν ένα μικρό ποσοστό παραγωγών. Το 80% των επιδοτήσεων το εισέπραττε το 20% των παραγωγών, οι οποίοι προέρχονταν από τις πλούσιες αγροτικές περιοχές και στην πλειοψηφία τους ήταν μεγαλοπαραγωγοί (Μπεριάτος, Ψαλτόπουλος, 2003). Σημαντικό βήμα αποτέλεσε η υιοθέτηση και η εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ), που ως στόχο είχαν την άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των φτωχών περιοχών του Νότου και των εύπορων

περιοχών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. β) Ο διαφορετικός βαθμός στήριξης προϊόντων από την ΚΑΠ επηρέασε τη διάρθρωση των τιμών των γεωργικών προϊόντων και κατά συνέπεια τη διάρθρωση της γεωργικής παραγωγής. Η παραγωγή βάμβακος και σκληρού σιταριού, για παράδειγμα, προϊόντων με υψηλή επιδότηση, αυξήθηκε σημαντικά, ενώ η παραγωγή του μαλακού σιταριού και του βοδινού κρέατος, που δεν επιδοτούντο, δεν είχε το ίδιο αποτέλεσμα. γ) Η πολιτική στήριξης της γεωργίας μέσω των τιμών, παρά το μεγάλο δημοσιονομικό κόστος της ΚΑΠ, επιβάρυνε κυρίως και καταναλωτές, οι οποίοι, με τις υψηλότερες τιμές που κατέβαλαν, συνεισέφεραν κατά 70% περίπου στη στήριξη της γεωργίας (Γεωργακόπουλος, Ζανιάς, 1995).

Είναι φανερό ότι, από κάποια στιγμή και έπειτα, η ΚΑΠ έπαψε να αποτελεί λύση και κατέληξε να είναι η ίδια το πρόβλημα. Προσπάθειες μεταρρύθμισής της άρχισαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Στις 26.3.2003 οι υπουργοί Γεωργίας της ΕΕ ενέκριναν μια εκ θεμελίων μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ), (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003). Στο μέλλον, η μεγάλη πλειοψηφία των επιδοτήσεων θα καταβάλλεται ανεξάρτητα από τον όγκο παραγωγής. Οι νέες αυτές «ενιαίες ενισχύσεις εκμετάλλευσης» θα συνδέονται με την τήρηση προτύπων ως προς το περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων και τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων.

Τα καίρια στοιχεία της νέας, αναμορφωμένης ΚΓΠ έχουν, εν συντομία, ως εξής:

* Ενιαία ενίσχυση εκμετάλλευσης για τους αγρότες της ΕΕ, ανεξάρτητη από την παραγωγή. Επιτρέπονται να διατηρηθούν περιορισμένου βαθμού συνδέσεις ενίσχυσης με την παραγωγή, για να αποτραπεί η εγκατάλειψή της.

* Η ενίσχυση αυτή θα εξαρτάται από την τήρηση προτύπων για το περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων, την υγεία των ζώων και των φυτών και τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων, καθώς και την απαίτηση διατήρησης των γεωργικών εκτάσεων σε καλές συνθήκες γεωργικής αξιοποίησης και περιβάλλοντος («πολλαπλή συμμόρφωση»).

* Ισχυρότερη πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, με περισσότερα χρήματα από την ΕΕ, νέα μέτρα για την προώθηση του περιβάλλοντος, της ποιότητας και των συνθηκών διαβίωσης των ζώων, όπως και για να βοηθηθούν οι αγρότες ώστε να ανταποκριθούν στα ευρωπαϊκά πρότυπα παραγωγής, με έναρξη το έτος 2005.

* Μείωση των άμεσων ενισχύσεων («διαφοροποίηση») για τις μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις, ώστε να χρηματοδοτηθεί η νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης.

* Μηχανισμός δημοσιονομικής πειθαρχίας, ώστε να διασφαλιστεί η μη υπέρβαση του γεωργικού προϋπολογισμού που έχει καθοριστεί έως το 2013.

* Αναθεωρήσεις της ΚΓΠ ως προς τα μέτρα παρέμβασης στην αγορά.

(ΟΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2002)

2.4.4 Οι προοπτικές της ελληνικής γεωργίας

Στις αρχές του 21ου αιώνα, η ελληνική γεωργία βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο. Οι πολιτικές που έχουν μέχρι τώρα εφαρμοστεί έχουν ολοκληρώσει τον κύκλο τους. Οι επιδοτήσεις προϊόντων και τα προγράμματα παροχής κινήτρων λειτούργησαν αποσπασματικά, χωρίς να λύσουν προβλήματα. Η εκτεταμένη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων έχει οδηγήσει, σε πολλές περιοχές της χώρας, σε ρύπανση, ενώ η αλόγιστη χρήση του νερού έχει μειώσει σημαντικά τα υδάτινα αποθέματα. Οι εντυπωσιακές αποξηράνσεις λιμνών, κάτω από τις σύγχρονες περιβαλλοντικές προσεγγίσεις, οδηγούνται στον επαναπλημμυρισμό τους (λίμνη Κάρλα). Τέλος, η περίφημη εκμηχάνιση της γεωργίας έγινε με τέτοιο τρόπο, που σήμερα πλέον οι ερευνητές μιλούν για περίσσειμα δυναμικότητας. Παράλληλα, τα μεγάλα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας (μικρός πολυτεμαχισμένος κλήρος, γερασμένο και χωρίς εκπαίδευση προσωπικό) εξακολουθούν να υπάρχουν.

Φαινόμενα που τις προηγούμενες δεκαετίες παρουσιάζονταν ως προβλήματα ή τουλάχιστον ως μεταβατικές καταστάσεις σήμερα αντιμετωπίζονται τελείως διαφορετικά. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις αναγνωρίζεται ο θετικός ρόλος τους και εφαρμόζονται πολιτικές ενίσχυσης τους. Η πολυαπασχόληση, για παράδειγμα, για πολλά χρόνια εθεωρείτο ως το μεταβατικό στάδιο περάσματος από την αγροτική εργασία στο δευτερογενή ή τον τριτογενή τομέα (Ζακοπούλου, 1999). Αυτό όχι μόνο δε συνέβη κατά τα τελευταία 20 χρόνια, αλλά αντίθετα, σε πολλές περιπτώσεις, η πολυαπασχόληση συνέβαλε στη συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές και τον περιορισμό της εγκατάλειψής τους.

Το μεγάλο όμως στοίχημα της ελληνικής γεωργίας είναι να κάνει εκείνες τις διαρθρωτικές αλλαγές, που θα της επιτρέψουν να συντονιστεί με τις απαιτήσεις και

να καλύψει τις σύγχρονες ανάγκες της εγχώριας, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας αγοράς αγροτικών προϊόντων.

Το μεγάλο ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο η αγροτική παραγωγή από μόνη της μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των πληθυσμών που διαμένουν σε αγροτικές περιοχές. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι ότι σήμερα πλέον η ανάπτυξη της υπαίθρου δεν ταυτίζεται αναγκαστικά και μόνο με την αγροτική ανάπτυξη.

Αντίθετα, επιβάλλεται η δημιουργία σχέσεων, δικτυώσεων και συνεργασιών μεταξύ των παραγωγικών τομέων και φορέων, που θα μπορούν να αξιοποιήσουν και να πολλαπλασιάσουν τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού και του οικοτουρισμού, η προβολή και η προώθηση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, η διατήρηση περιφερειακών πολιτιστικών προτύπων, η περιβαλλοντική διαχείριση, η αξιοποίηση τοπικών παραγωγικών δεξιοτήτων και εμπειριών θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα ανάπτυξης της υπαίθρου. Στο σύστημα αυτό, σημαντικό ρόλο θα παίζει ασφαλώς η αγροτική ανάπτυξη.

Οι σύγχρονες προοπτικές της ελληνικής αγροτικής απολιτικής θα πρέπει να προσανατολιστούν σε δύο βασικούς άξονες:

1. Στη συνετή και βιώσιμη χρήση φυσικών πόρων.
2. Στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών αγροτικών προϊόντων.

Η συνετή και βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων έχει να κάνει τόσο με αλλαγές στις παραγωγικές συνήθειες, όσο και με αναδιάρθρωση καλλιεργειών και επιχειρησιακών στόχων. Η ανεξέλεγκτη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων έχει οδηγήσει σε ρύπανση του εδάφους και του υδροφόρου ορίζοντα, με σημαντικές επιβαρύνσεις στην παραγωγή, την ποιότητα του τελικού προϊόντος και το εισόδημα των αγροτών. Αντίθετα, εφαρμογές σύγχρονων, ήπιων γεωργικών πρακτικών έχουν αποδείξει ότι μπορούν να είναι το ίδιο αποτελεσματικές, όσον αφορά το παραγόμενο προϊόν, χρησιμοποιώντας όμως πολύ λιγότερες χημικές ουσίες.

Η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών αγροτικών προϊόντων δεν έχει να κάνει μόνο με την επίλυση των ιστορικών διαρθρωτικών προβλημάτων του τομέα, όσο και με την παρακολούθηση των αλλαγών στο επίπεδο της ζήτησης. Η ασφάλεια,

η ποιότητα και ο διαφορισμός του αγροτικού προϊόντος αποτελούν τα κελύσματα της αγοράς, τουλάχιστον στη ζώνη των χωρών της ΕΕ. Οι νέες τεχνολογίες στην πιστοποίηση, την προβολή και τη διάθεση αγροτικών προϊόντων παρέχουν νέες δυνατότητες σε χώρους που η χώρα διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα. Στη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ σημαντικό ρόλο παίζουν οι επιδοτήσεις στις περιοχές του ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000. Στη χώρα μας, με μία από τις μεγαλύτερες βιοποικιλότητες στην Ευρώπη, το 20% περίπου της συνολικής της έκτασης καλύπτεται από περιοχές που είναι ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000.

Τέλος, η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών τόσο στο επίπεδο της παραγωγής, της ποιότητας και της ασφάλειας των προϊόντων, όσο και στο επίπεδο της προβολής και της διάθεσής τους, θέτει με τον πιο επιτακτικό τρόπο την ανάγκη της δημιουργίας μηχανισμών υποστήριξης της αγροτικής παραγωγής, αλλά και την ανάγκη συνεχούς ενημέρωσης-εκπαίδευσης των απασχολουμένων στη γεωργία, γεγονός που επιβάλλει να αλλάξει τόσο η ηλικιακή πυραμίδα υπέρ των νέων, όσο και το επίπεδο της εκπαίδευσης-κατάρτισης των Ελλήνων αγροτών.

Είναι προφανές ότι δεν υπάρχει μια συνταγή επίλυσης όλων των προβλημάτων της ελληνικής αγροτικής παραγωγής. Χρειάζεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα επιμέρους πολιτικών, που ως στόχο θα έχουν τη βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας στο σύγχρονο, ολοένα και περισσότερο διεθνές, ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Η συγκεκριμένη αναπτυξιακή διαδικασία δεν αφορά μόνο τη μεγέθυνση του αγροτικού προϊόντος, αλλά παράλληλα την περιβαλλοντική διαχείριση, όπως επίσης και την κοινωνική συνοχή· αφορά την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ανάπτυξης της υπαίθρου, που θα λαμβάνει υπόψη της και θα αξιοποιεί όλα τα ιστορικά, πολιτισμικά, παραγωγικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα του τόπου.

(ΟΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,2002)

2.5 Αγορά κεφαλαίων

Κύρια χαρακτηριστικά της πορείας της ελληνικής κεφαλαιαγοράς τα τελευταία χρόνια είναι η αύξηση της χρηματιστηριακής αξίας των μετοχών ως ποσοστό του

Α.Ε.Π. και η διαμόρφωσή της σε επίπεδα που πλησιάζουν το μέσο όρο των χρηματιστηριακών αγορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η σημαντική αύξηση της συμμετοχής ξένων θεσμικών επενδυτών στην ελληνική χρηματιστηριακή αγορά, η μείωση του κόστους διενέργειας χρηματιστηριακών συναλλαγών και των εισφορών των μελών του Χρηματιστηρίου Αθηνών, η βελτίωση της κερδοφορίας των περισσότερων εισηγμένων εταιρειών, και, η αύξηση των μερισματικών τους αποδόσεων.

Από την άλλη πλευρά, παρατηρούνται ορισμένες αδυναμίες στην ελληνική κεφαλαιαγορά οι οποίες χρήζουν αντιμετώπισης και λήψης μέτρων για βελτίωση. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ρευστότητας της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς διαμορφώνεται σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι ημερήσιες συναλλαγές παρουσιάζουν υψηλό δείκτη συγκέντρωσης σε μικρό αριθμό μετοχών, ενώ καταγράφεται περιορισμένη διασπορά μετοχικής ιδιοκτησίας σε πολλές εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αθηνών.

Η ελληνική κεφαλαιαγορά διαθέτει, πλέον, ένα ολοκληρωμένο και σύγχρονο θεσμικό και εποπτικό πλαίσιο λειτουργίας το οποίο διασφαλίζει την αποτελεσματική λειτουργία και διαφάνεια της αγοράς. Ειδικότερα, το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς έχει πλήρως εκσυγχρονιστεί καθώς έχει πραγματοποιηθεί σημαντική ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου και των υποδομών εποπτείας. Σε αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ασκεί την προληπτική και κατασταλτική της εποπτεία για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς με μεγαλύτερη ευχέρεια και αυτοτέλεια καθώς οι (επιμέρους) εποπτικές αρμοδιότητες του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και του Χρηματιστηρίου Αθηνών έχουν μεταφερθεί πλήρως στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ούτως ώστε αυτή να λειτουργεί με βάση τις προδιαγραφές των ευρωπαϊκών προτύπων και πρακτικών.

Τέλος, όσον αφορά το μελλοντικό σχεδιασμό δράσεων για την περαιτέρω ανάπτυξη της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς από πλευράς των ελληνικών αρχών, βρίσκεται σε εξέλιξη σχετικός σχεδιασμός ο οποίος προβλέπει, τη δημιουργία και εισαγωγή στην αγορά νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων και επενδυτικών εργαλείων, η δημιουργία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για είσοδο και

δραστηριοποίηση στην εγχώρια αγορά των ραγδαία αναπτυσσόμενων παγκοσμίως αντισταθμιστικών επενδυτικών κεφαλαίων, η επανεξέταση του φορολογικού πλαισίου των αμοιβαίων κεφαλαίων, η αναθεώρηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την εταιρική διακυβέρνηση των εισηγμένων εταιρειών προκειμένου αυτό να εναρμονισθεί με τις αναθεωρημένες αρχές εταιρικής διακυβέρνησης του ΟΟΣΑ, η διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας του Χρηματιστηρίου Αθηνών ούτως ώστε αυτό να συγκλίνει πλήρως με τα αντίστοιχα των ευρωπαϊκών χρηματιστηριακών αγορών, η δημιουργία μικρής χρηματιστηριακής αγοράς με περιορισμένες προϋποθέσεις εισαγωγής εταιρειών σε αυτήν προκειμένου να προσελκύνονται μικρές εταιρείες στο Χρηματιστήριο Αθηνών και κερδοσκοπικά επενδυτικά κεφάλαια, κ.α.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

2.6 Υποδομές και υπηρεσίες μεταφορών

Τα στοιχεία για τις μεταφορές στην Ελλάδα σε σχέση με αυτά της ΕΕ, υποδεικνύουν ότι η συμμετοχή του τομέα στην ανάπτυξη της χώρας είναι ισχυρότερη απ'ό,τι στην υπόλοιπη Ευρώπη. Με την άρση των εγγενών εμποδίων προσβασιμότητας, εξασφαλίζεται η ευρύτερη διάχυση της οικονομικής ανάπτυξης και των συνεργειών της οικονομικής δραστηριότητας τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Παράλληλα, οφείλεται και σε εξωγενείς γεωπολιτικούς παράγοντες, όπως η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η δημιουργία της Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου με τους Μεσογειακούς Εταίρους της Ε.Ε, που συντελεί στη διεύρυνση του ζωτικού οικονομικού χώρου της Ελλάδας διαμέσου και του συστήματος μεταφορών. Οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με την προς τα ανατολικά μετατόπιση του «γεωπολιτικού» κέντρου βάρους της ΕΕ, μεγεθύνουν τη σημασία της χώρας και του ρόλου της στην περιοχή των Βαλκανίων και της ανατολικής Μεσογείου. Η προοπτική αυτή αναμένεται να ενισχύσει το ρόλο του συστήματος μεταφορών της χώρας σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.

2.6.1 Οδικές Μεταφορές – οδικό δίκτυο

Η κατάσταση του βασικού διαπεριφερειακού οδικού δικτύου της χώρας παραμένει στο σύνολό της μέτρια, παρά τις σημαντικές τμηματικές βελτιώσεις των τελευταίων

ετών. Βασική αιτία αποτελούν η εξάρτηση από μη αναβαθμισμένα σε ένα ομοιογενές επίπεδο σύγχρονων λειτουργικών προδιαγραφών οδικά τμήματα, καθώς και οι ελλείψεις συνδέσεις. Ανεπάρκειες εντοπίζονται και στις συνδέσεις του βασικού οδικού δικτύου με τα αστικά κέντρα και τις παραγωγικές περιοχές της χώρας, καθώς επίσης και με σημαντικούς συγκοινωνιακούς κόμβους των λοιπών δικτύων μεταφορών (λιμένων, αεροδρομίων, εμπορευματικών κέντρων κ.λ.π.) με αποτέλεσμα να καθυστερεί η ανάπτυξη των συνδυασμένων μεταφορών στη χώρα.

Επιπλέον, σημαντικές ελλείψεις παραμένουν στη βασική οδική υποδομή των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας. Κύριος στόχος της χώρας είναι η ανάπτυξη του Διευρωπαϊκού Οδικού Δικτύου (ΔΟΔ) με σύγχρονες προδιαγραφές και με προτεραιότητα στο σύστημα αξόνων ΠΑΘΕ και ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ, που εντάσσεται στα 30 έργα προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με την αποφ. Αριθ. 884/2004/ΕΚ «περί των κοινοτικών προσανατολισμών για την ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών».

Παράλληλη επιδίωξη αποτελεί η συμπλήρωση/αναβάθμιση της αστικής οδικής υποδομής των μητροπολιτικών περιοχών και η βελτίωση της σύνδεσης των αστικών κέντρων, των παραγωγικών περιοχών της χώρας και των κύριων αρχαιολογικών και τουριστικών προορισμών με το ΔΟΔ, καθώς και η βελτίωση της σύνδεσης με τα υπόλοιπα μεταφορικά δίκτυα της χώρας.

Παρά τις συνεχείς σημαντικές αυξήσεις, ο αριθμός των μικρών επιβατικών οχημάτων που κυκλοφορούσαν στην Ελλάδα το 2003 ήταν περιορισμένος, σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας. Ο δείκτης οχημάτων ανά 1.000 κατοίκους, παρότι στην Αττική δεν παρουσιάζει σημαντική υστέρηση, στην Ελλάδα συνολικά ήταν κατά το έτος αυτό 348, στο επίπεδο του 70% του αντίστοιχου δείκτη της Ε.Ε. των 15 και του 75% της Ε.Ε. των 25, με αποτέλεσμα η χώρα να κατατάσσεται στην 15^η θέση στην Ε.Ε. των 15 και στην 20^η θέση στην Ε.Ε. των 25. Η θέση της χώρας ήταν πολύ υψηλότερη ως προς τον αριθμό λεωφορείων-πούλμαν και φορτηγών αυτοκινήτων ανά 1.000 κατοίκους – με τους ελληνικούς δείκτες σημαντικά υψηλότερους από τους αντίστοιχους μέσους της Ε.Ε. 19

2.6.2 Σιδηροδρομικές Μεταφορές

Η συμμετοχή του σιδηρόδρομου στις χερσαίες μεταφορές στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Το 2000 ο σιδηρόδρομος μετείχε στις χερσαίες επιβατικές μεταφορές της Ελλάδας με ποσοστό 1,8%, με τη χώρα να καταλαμβάνει την τελευταία θέση στην Ε.Ε. των 15 και την προτελευταία στην Ε.Ε. των 25. Η κατάσταση δεν έχει βελτιωθεί τα πιο πρόσφατα χρόνια, δεδομένης της στασιμότητας στο επιβατικό έργο του σιδηροδρόμου στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τις σχετικές αυξήσεις που εμφανίσθηκαν σε άλλες χώρες της Ε.Ε.

Το ποσοστό του σιδηροδρόμου στις χερσαίες εμπορευματικές μεταφορές στην Ελλάδα είναι επίσης περιορισμένο, λίγο άνω του 2%, έναντι 8% στην Ε.Ε. το 2002. Οι προοπτικές πάντως στον τομέα αυτό αρχίζουν να διαφαίνονται θετικές, δεδομένης της αύξησης στο εμπορευματικό έργο του σιδηροδρόμου τα τελευταία χρόνια. Στα διευρωπαϊκά σιδηροδρομικά δίκτυα εντάσσεται ο βασικός σιδηροδρομικός άξονας της χώρας, ο άξονας Πατρών - Αθηνών - Θεσσαλονίκης - Ειδομένης / Προμαχώνα (Π.Α.Θ.Ε./Π.).

Παρά τον εκσυγχρονισμό του βασικού αυτού άξονα, εάν εξαιρεθούν τα τμήματα που αναμένεται να έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου 2000-2006, (περίπου 74% του μήκους του δικτύου), η γραμμή στο υπόλοιπο δίκτυο έχει πολύ φτωχά γεωμετρικά χαρακτηριστικά, πεπαλαιωμένη υποδομή, ενώ χαρακτηρίζεται από ανυπαρξία σύγχρονων τηλεπικοινωνιών και σηματοδότησης.

2.6.3 Αεροπορικές Μεταφορές

Το ελληνικό δίκτυο αεροδρομίων είναι πολύ εκτεταμένο σε σχέση με την έκταση και τον πληθυσμό της χώρας, λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας και του ανάγλυφου της, που καθιστά την αεροπορική σύνδεση απαραίτητη για την αποτελεσματική διασύνδεση του νησιωτικού χώρου και της Περιφέρειας με τα μεγάλα αστικά κέντρα. Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της χώρας και η περιφερειακή της θέση σε σχέση με τα δυναμικά ευρωπαϊκά κέντρα, σε συνδυασμό με την μείωση του κόστους μετακίνησης που οφείλεται στην απελευθέρωση των αερομεταφορών, οδηγεί σε μία σχεδόν απόλυτη εξάρτηση των διεθνών επιβατικών μετακινήσεων της χώρας από τις αεροπορικές μεταφορές.

Οι αεροπορικές μεταφορές της χώρας αναμένεται να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερο ρόλο με την διεύρυνση της Ε.Ε. και την επέκταση του ζωτικού οικονομικού χώρου της Ελλάδας προς την κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Στην Ελλάδα την τελευταία πενταετία παρατηρείται σημαντική αύξηση της συνολικής αεροπορικής επιβατικής κίνησης – 5% και 11% αύξηση στις πτήσεις εσωτερικού και εξωτερικού αντίστοιχα. Επίσης, υπολογίζεται ότι το 2004 τα αεροδρόμια της Ελλάδας εξυπηρετούσαν περίπου το 4% της επιβατικής κίνησης μεταξύ των 25 Κρατών-Μελών της Ε.Ε. Η Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2004, κατατάσσεται στην 6^η θέση μεταξύ των 25 Χωρών της Ε.Ε. ως προς το απόλυτο μέγεθος της επιβατικής κίνησης αερομεταφορών και στην 7^η θέση ως προς το μέγεθος αυτό κατ’ αναλογία με το μόνιμο πληθυσμό (ανά 1.000 κατοίκους) με ένα μεγάλο μέρος της κίνησης να δημιουργείται από πτήσεις charter που διακινούν τουρίστες προς και από τους διάφορους τουριστικούς προορισμούς της χώρας.

2.6.4 Θαλάσσιες Μεταφορές

Λόγω του έντονου νησιωτικού της χαρακτήρα η Ελλάδα έχει σημαντική εξάρτηση από τις θαλάσσιες μεταφορές, που έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη μεγάλου αριθμού νησιωτικών λιμένων. Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων έχουν υλοποιηθεί σημαντικές παρεμβάσεις βελτίωσης / εκσυγχρονισμού στους κύριους εμπορευματικούς και σε επιλεγμένους ακτοπλοϊκούς λιμένες. Οι παρεμβάσεις αυτές, συμβάλλουν συνολικά στην ανάπτυξη των πανευρωπαϊκών θαλάσσιων εμπορευματικών διαδρόμων και ενισχύουν την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

Παρά τη σχετική πρόοδο, η διασύνδεση των οδικών, θαλασσιών και άλλων μεταφορικών δικτύων της Ε.Ε. δεν έχει πλήρως επιτευχθεί, καθώς θα πρέπει να υλοποιηθούν συμπληρωματικές υποδομές, των οποίων η ολοκλήρωση θα επιτρέψει την κεφαλαιοποίηση των ωφελειών των προηγηθεισών επενδύσεων. Στην Ελλάδα, η αύξηση του αριθμού των κατάπλων πλοίων, της διακίνησης επιβατών ακτοπλοΐας και της διακίνησης εμπορευμάτων εσωτερικού και εξωτερικού είναι σημαντική. Αντίθετα, περιορισμένη και φθίνουσα είναι η διακίνηση επιβατών τακτικών

γραμμών εξωτερικού, ενώ στασιμότητα παρουσιάζει η κίνηση των τοπικών πορθμείων.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

2.7 Ενέργεια

Στην Ελλάδα, στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας η ενεργειακή κατανάλωση αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς ιδιαίτερα στον κτιριακό τομέα και στις μεταφορές. Οι παραγωγικές διαδικασίες εξακολουθούν να είναι ενεργειακά σπάταλες, δηλαδή δεν έχουν υιοθετηθεί επαρκείς πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας. Παράλληλα, εμφανίζεται σε πολύ χαμηλές θέσεις και κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο όσον αφορά τις εκπομπές ρύπων του «φαινομένου του θερμοκηπίου» και κυρίως του διοξειδίου του άνθρακα, ως αποτέλεσμα της χρήσης ορυκτών καυσίμων στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Ο τομέας των κτιρίων, ο οποίος ευθύνεται για το 40% περίπου της ενεργειακής κατανάλωσης, άρα και της έμμεσης εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα μαζί με τις ρυπογόνες βιομηχανίες, απαιτούν την λήψη πρόσθετων μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής.

Ως προς την ενεργειακή ένταση της οικονομίας, η Ελλάδα εμφανίζεται σε υψηλότερα επίπεδα (250 kgr ανά μονάδα ΑΕΠ) από το μέσο ευρωπαϊκό όρο (EE-25 210 kgr), παρουσιάζοντας όμως μικρή κάμψη. Η τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα κατά το 2005 έφθασε συνολικά τις 51074 GWh εκ των οποίων: η βιομηχανία κατανάλωσε 15156 GWh, ο τομέας μεταφορών 199 GWh, ο εμπορικός τομέας και οι δημόσιες υπηρεσίες 16479 GWh, ο οικιακός 16875 GWh και ο αγροτικός 2932 GWh. Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής της χώρας κατά το 2005 ήταν 14023 MW εκ των οποίων, οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας είχαν 13763,71 MW και οι συμπαραγωγοί 259,785 MW. Ο λιγνίτης αποτελεί την κύρια πηγή της πρωτογενούς εγχώριας παραγωγής ενέργειας, αντιπροσωπεύοντας ποσοστό 82,95% του συνόλου.

Η συνολική ακαθάριστη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας το 2005 στη χώρα ανήλθε στις 60020 GWh οι οποίες προήλθαν κατά 59,2% από στερεά καύσιμα, 15,3% από υγρά, 13,6% από φυσικό αέριο, 9,35% από υδροηλεκτρικά, 2,1% από αιολικά και

0,37% από 21 βιομάζα και απόβλητα. Σύμφωνα με τις προβλέψεις εκτιμάται ότι το 2010 η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας θα ανέλθει στις 71546 GWh.

Η Ελλάδα, αν και προικισμένη με φυσικούς πόρους, παρουσιάζει χαμηλό μερίδιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και συγκεκριμένα 9,6% για το 2003 (σε σχέση με το μέσο όρο ΕΕ25 12,7%). Η Οδηγία 2001/77/ΕΕ προβλέπει για την Ελλάδα ενδεικτικό στόχο κάλυψης από ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές, περιλαμβανομένων των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων, σε ποσοστό της ακαθάριστης κατανάλωσης ενέργειας κατά το έτος 2010 ίσο με 20,1%, στόχος συμβατός με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Πρωτόκολλο του Κιότο.

Το ενεργειακό σύστημα της χώρας μας βρίσκεται σε στάδιο μετεξέλιξης στο πλαίσιο της πορείας για την απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και παράλληλα της πολιτικής προώθησης των ΑΠΕ και ΣΗΘ. Η απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας εξελίχθηκε σταδιακά και όχι πάντα με τους απαιτούμενους ρυθμούς σύμφωνα με τα χρονοδιαγράμματα της κοινοτικής οδηγίας. Το τελευταίο διάστημα, ωστόσο, το Υπουργείο Ανάπτυξης έχει επιταχύνει σημαντικά τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις. Ειδικότερα:

- Στον τομέα του φυσικού αερίου ολοκληρώνεται το νομοθετικό πλαίσιο, που θα οδηγήσει στην απελευθέρωση της εγχώριας αγοράς. Τον Δεκέμβριο του 2005, ψηφίστηκε στην Ελληνική Βουλή, ο Ν. 3428/2005, με τον οποίο τίθενται οι κανόνες λειτουργίας μίας απελευθερωμένης αγοράς. Τον Μάρτιο του 2006, εκδόθηκε η Υ.Α. που καθορίζει το μηχανισμό υπολογισμού των τιμολογίων μεταφοράς και αναμένεται να εκδοθεί Υ.Α. για την Πρότυπη Σύμβαση Μεταφοράς μεταξύ των Χρηστών του Συστήματος και του Διαχειριστή του ΕΣΜΦΑ. Με αυτές τις νομοθετικές παρεμβάσεις, δίδεται η δυνατότητα σε οποιονδήποτε νέο προμηθευτή να δραστηριοποιηθεί στην Ελληνική αγορά.

- Με την ψήφιση του Ν. 3426/2005 περί επιτάχυνσης της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας δημιουργείται ένα σύγχρονο πλαίσιο, ελκυστικό για επενδύσεις μεγάλης κλίμακας στην ηλεκτροπαραγωγή, με προφανή οφέλη για την απασχόληση και τους καταναλωτές. Ταυτόχρονα ενισχύεται ο ανταγωνισμός και, σταδιακά, μέχρι τον Ιούλιο του 2007, όλοι οι καταναλωτές,

συμπεριλαμβανομένων των οικιακών, αποκτούν τη δυνατότητα επιλογής του προμηθευτή τους.

- Με το Ν. 3468/2006 θεσπίστηκε νέο πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και ολοκληρώθηκε η εναρμόνιση του εθνικού δικαίου με την Οδηγία 2001/77/ΕΚ. Ο νόμος αυτός αποτελεί μια μείζονος σημασίας παρέμβαση για την προώθηση της χρήσης των ΑΠΕ, δεδομένου ότι απλοποιείται η αδειοδοτική διαδικασία και παρέχονται σημαντικά οικονομικά κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις.

Οι εθνικές δράσεις στον τομέα ενέργειας και φυσικών πόρων στην προγραμματική περίοδο 2000-2006 υλοποιήθηκαν μέσω του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και ειδικότερα του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την Ανταγωνιστικότητα (ΕΠΑΝ). Η ολοκλήρωση της απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας, σε συνδυασμό με τις μεγάλες διεθνείς ενεργειακές πρωτοβουλίες δημιουργούν ένα νέο τοπίο στην ενέργεια. Η χώρα μας, στο σταυροδρόμι των μεγάλων διεθνών ενεργειακών δρόμων ηλεκτρισμού, φυσικού αερίου και πετρελαίου, διαθέτει πλέον ένα πλαίσιο ελκυστικό για την προσέλκυση επενδύσεων μεγάλης κλίμακας με στόχο τον ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αναβάθμιση της γεωστρατηγικής της θέσης.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αγορά εργασίας και απασχόληση

3.1 Εξελίξεις στην απασχόληση

Το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1994-2005 παρουσίασε αύξηση από 54,2% σε 60,1%, υπολειπόμενο όμως συστηματικά του Ευρωπαϊκού μέσου όρου, ο οποίος κατά την ίδια περίοδο αυξήθηκε από 59,8% σε 65,2% και παραμένει σημαντικά κάτω από το στόχο του 70% της συνολικής απασχόλησης για το 2010 που τίθεται στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Το ποσοστό μερικής απασχόλησης παραμένει, επίσης, ιδιαίτερα χαμηλό και για το έτος 2005, ανερχόμενο σε 4,8% έναντι 18,5% στην ΕΕ για την ίδια περίοδο.

Η σημαντική απόκλιση του επιπέδου απασχόλησης στην Ελλάδα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο οφείλεται κυρίως στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών, το οποίο παρουσιάζει, μεν, αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια (45,2% το 2004, από 41,7% το 2001), υπολείπεται, δε, κατά πολύ του ευρωπαϊκού μέσου όρου (55,7% ΕΕ-25).

3.2 Απασχόληση κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Αναφορικά με την κατανομή της απασχόλησης ανά τομέα δραστηριότητας, από δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 2005 προκύπτει ότι οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας αποτελούν πλέον μόλις το 13% του συνόλου, ενώ η Βιομηχανία - Βιοτεχνία διατηρεί σε γενικές γραμμές σταθερό το μερίδιό της στη συνολική απασχόληση (23%). Ο τομέας των Υπηρεσιών αύξησε εντυπωσιακά το μερίδιό του στη συνολική απασχόληση (65% του συνόλου).

Από την ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης στους ευρείς τομείς οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα μας κατά το χρονικό διάστημα 1999- 2003, προκύπτει ότι:

- Ο τομέας των υπηρεσιών απασχολεί την πλειονότητα του συνόλου των εργαζομένων. Ο τομέας της Βιομηχανίας – Βιοτεχνίας προσφέρει εργασία στο ένα

τέταρτο περίπου των εργαζομένων της Ελλάδας. Τέλος, ο Αγροτικός τομέας απασχολεί ένα σημαντικό μερίδιο των εργαζομένων στην Ελλάδα 16% το 2003.

- Διαχρονικά, μειώνεται η απασχόληση στην Βιομηχανία – Βιοτεχνία και τον Αγροτικό τομέα, ενώ αντίθετα αυξάνεται στον τομέα των υπηρεσιών. Στην Ελλάδα οι μεταβολές αυτές είναι περισσότερο έντονες και φαίνεται να συμβάλουν προς την κατεύθυνση του Ευρωπαϊκού μοντέλου ζήτησης εργασίας το οποίο κυριαρχείται από επαγγελματικές ειδικότητες του τομέα των υπηρεσιών και την περιορισμένη ζήτηση για ειδικότητες του αγροτικού τομέα.
- Η κατά φύλο κατανομή της απασχόλησης στους ευρείς τομείς οικονομικής δραστηριότητας δείχνει ότι οι γυναίκες υπερτερούν στις Υπηρεσίες και τον Αγροτικό τομέα, ενώ οι άνδρες υπερτερούν στον τομέα της Βιομηχανίας – Βιοτεχνίας.
- Διαχρονικά παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των Υπηρεσιών κατά 2,6 ποσοστιαίες μονάδες, η οποία προέρχεται κυρίως από την αύξηση των απασχολούμενων γυναικών κατά 4,4 ποσοστιαίες μονάδες ενώ θετικές τάσεις παρουσιάζει η απασχόληση των ανδρών στο συγκεκριμένο τομέα οικονομικής δραστηριότητας.

Σε επίπεδο κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, η πλειονότητα των κλάδων παρουσιάζει δυνατότητες «παραγωγής» νέων θέσεων εργασίας με κυρίαρχους τους κλάδους της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, του εμπορίου, αλλά και των κλάδων που συνδέονται άμεσα με το δημόσιο όπως είναι η Δημόσια Διοίκηση, Εκπαίδευση, και Υγεία και Κοινωνική Μέριμνα. Από την άλλη μεριά, οι κλάδοι που συνδέονται με τον πρωτογενή τομέα, τις μεταποιητικές βιομηχανίες και την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φαίνεται να συρρικνώνονται σε όρους απασχόλησης με αποτέλεσμα να χάνουν θέσεις εργασίας διαχρονικά.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

3.3 Παραγωγικότητα της εργασίας

Η παραγωγικότητα είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας ενίσχυσης της και βελτίωσης της ευημερίας μακροπρόθεσμα. Η ανταγωνιστικότητα προσδιορίζεται από την παραγωγικότητα με την οποία η χώρα χρησιμοποιεί το ανθρώπινο δυναμικό της, το κεφάλαιο και τους φυσικούς της πόρους. Το επίπεδο της παραγωγικότητας της εργασίας μετράται με δύο τρόπους: παραγόμενοπροϊόν (ΑΕΠ σε ΜΑΔ) ανά

απασχολούμενο, και παραγόμενο προϊόν (ΑΕΠ σε ΜΑΔ) ανά σύνολο εργατοωρών έτους.

Η παραγωγικότητα της εργασίας βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο απ' ό τι στην ΕΕ και αποτελεί, μαζί με το συγκριτικά χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης, τη βασική αιτία υστέρησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Σύμφωνα με την πρόσφατη Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος, ως πιθανές αιτίες αναφέρονται τα προβλήματα στο επιχειρηματικό περιβάλλον (γραφειοκρατία, ρυθμιστικές παρεμβάσεις), την έλλειψη ανταγωνισμού, το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, την υστέρηση στην υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών και τις αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

Στην κατάταξη των χωρών της ΕΕ με βάση το δείκτη παραγωγικότητα της εργασίας ανά ώρα εργασίας (ΑΕΠ σε ΜΑΔ ανά ώρα εργασίας σε σχέση με ΕΕ-15=100), η τιμή του δείκτη για την Ελλάδα παραμένει χαμηλή σε σχέση με τον Κοινοτικό μέσο όρο (74,5 το 2003). Επίσης, η ωριαία παραγωγικότητα της εργασίας, είναι η δεύτερη πιο χαμηλή στην ΕΕ-15. Ωστόσο, η παραγωγικότητα, εκφρασμένη ως ΑΕΠ σε ΜΑΔ ανά απασχολούμενο σε σχέση με την ΕΕ-15=100, παρουσιάζει εντυπωσιακή βελτίωση, καθώς στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας η τιμή του σχετικού δείκτη αυξήθηκε και αναμένεται να φτάσει το 99,7 το έτος 2007.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

4.1 Αντικείμενο μέτρησης δεικτών ανταγωνιστικότητας

Η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας είναι ένα δύσκολο θέμα, τόσο για τους οικονομολόγους όσο και για τους στατιστικούς αναλυτές. Οι εκτιμήσεις ενδέχεται να διαφέρουν, ανάλογα με το αν η ανταγωνιστικότητα μετριέται σε όρους σχετικών τιμών ή σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, αν χρησιμοποιείται ονομαστικό ή πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, με ποιες χώρες συγκρίνει κανείς την Ελλάδα και, τέλος, με τον σχετικό συντελεστή στάθμισης της κάθε χώρας στον δείκτη. Κατά την άποψή μας, ένας δείκτης ανταγωνιστικότητας θα πρέπει να πληροί δύο βασικές αρχές:

1. θα πρέπει να μετράει την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών, δηλαδή των εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, όχι όλης της οικονομίας, καθώς σημαντικό μέρος της οικονομίας παράγει μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες, όπως το Δημόσιο, ο κατασκευαστικός κλάδος κ.λπ. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα, όπου ο δημόσιος τομέας είναι συγκριτικά μεγάλος.
2. θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι στον κλάδο των αγαθών οι ανταγωνιστές της Ελλάδας είναι συχνά διαφορετικές χώρες από αυτές στον κλάδο των υπηρεσιών, όπως ο τουρισμός. για παράδειγμα, η γερμανία είναι ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγικούς προορισμούς των ελληνικών προϊόντων και οι έλληνες εξαγωγείς βιομηχανικών προϊόντων αντιμετωπίζουν έντονο ανταγωνισμό από τους γερμανούς παραγωγούς καθώς και παραγωγούς άλλων χωρών, οι οποίοι εξάγουν συγκρίσιμα προϊόντα στη γερμανία. ωστόσο, η γερμανία δεν είναι ανταγωνιστής της Ελλάδας στον κλάδο του τουρισμού, διότι προσφέρει χειμερινό τουρισμό, ενώ η Ελλάδα προσφέρει καλοκαιρινές διακοπές. ως εκ τούτου, στη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων, η γερμανία θα πρέπει να έχει μεγάλο συντελεστή στάθμισης στον δείκτη, ενώ στη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών υπηρεσιών, η γερμανία θα πρέπει να έχει χαμηλή (στην πραγματικότητα μηδέν) στάθμιση στον δείκτη. το αντίθετο ισχύει για την ισπανία, την τουρκία ή την κροατία, χώρες οι οποίες έχουν χαμηλή στάθμιση στις εξαγωγές προϊόντων μεταποίησης της Ελλάδας, αλλά την ίδια στιγμή είναι οι κύριοι ανταγωνιστές της Ελλάδας στον κλάδο του τουρισμού. Η Ελλάδα είναι ένας από τους

σημαντικότερους ευρωπαϊκούς τουριστικούς προορισμούς και ο κλάδος του τουρισμού είναι (μαζί με τη ναυτιλία) από τις μεγαλύτερες εξαγωγικές βιομηχανίες της χώρας. κατά συνέπεια, η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου των υπηρεσιών της Ελλάδας έναντι μιας σειράς χωρών που είναι οι πραγματικοί ανταγωνιστές της Ελλάδας είναι σημαντική τόσο για τον ποσοτικό προσδιορισμό του ελλείμματος της ανταγωνιστικότητας όσο και για τον εντοπισμό της καταλληλότερης οικονομικής πολιτικής για τη μείωση αυτού του ελλείμματος στο μέλλον.

Οι συνήθεις δείκτες ανταγωνιστικότητας δεν πληρούν αυτές τις δύο βασικές αρχές. Οι συνήθεις δείκτες πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας συνήθως χρησιμοποιούν συνολικούς δείκτες τιμών ή κόστους της οικονομίας, όπως ο Δείκτης τιμών καταναλωτή ή το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος όλης της οικονομίας ως αποτέλεσμα, δεν μετρούν την ανταγωνιστικότητα του κλάδου των εξαγωγών, καθώς σημαντικό μέρος της οικονομίας παράγει μη-εμπορεύσιμα αγαθά ή υπηρεσίες (το Δημόσιο, ο κατασκευαστικός κλάδος, κ.λπ.). Επιπλέον, συνήθως μετρούν την ανταγωνιστικότητα τόσο των αγαθών όσο και των υπηρεσιών έναντι των ίδιων χωρών, με την ίδια σχετική στάθμιση. ωστόσο, όπως εξηγήθηκε παραπάνω, στον κλάδο του τουρισμού οι κύριοι ανταγωνιστές της Ελλάδας είναι διαφορετικοί από τους ανταγωνιστές της Ελλάδας στην αγορά βιομηχανικών προϊόντων.

<http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//syllogikostomos/20-e%20MALLIAROPOULOS%20359-376.pdf>

4.2 Τύποι δεικτών ανταγωνιστικότητας

Υπάρχουν δύο κύριοι τύποι δεικτών ανταγωνιστικότητας. Οι δείκτες που συγκρίνουν τις τιμές και οι δείκτες που συγκρίνουν το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (και οι δύο εκφρασμένοι σε ένα κοινό νόμισμα). Ποιος είναι ο πιο κατάλληλος δείκτης εξαρτάται από (α) αυτό που θέλουμε να μετρήσουμε και (β) τη φύση των αγορών. Αν θέλουμε να μετρήσουμε την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων, οι δείκτες ανταγωνιστικότητας σε όρους κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι πιθανόν πιο κατάλληλοι από αυτούς σε όρους τιμών, λόγω της φύσης των διεθνών αγορών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στις διεθνείς αγορές προϊόντων, οι έλληνες εξαγωγείς συνήθως δε μπορούν να καθορίσουν τις τιμές, καθώς αυτές καθορίζονται από τον διεθνή ανταγωνισμό. Ως εκ τούτου, οι

εξαγωγείς προϊόντων είναι ανταγωνιστικοί εάν μπορούν να παράγουν με χαμηλότερο κόστος από τη διεθνή τιμή (δηλαδή να έχουν ένα θετικό ακαθάριστο περιθώριο κέρδους). Η ανταγωνιστικότητα σε αυτές τις αγορές εξαρτάται από το κόστος παραγωγής, για παράδειγμα το ονομαστικό κόστος μισθών ανά μονάδα προϊόντος (το λεγόμενο «ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος» ή “nominal unit Labor Cost”). Συνεπώς, οι έλληνες εξαγωγείς προϊόντων γίνονται πιο ανταγωνιστικοί, αν το κόστος εργασίας τους ανά μονάδα προϊόντος αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό από ό,τι αυτό των ανταγωνιστικών τους χωρών, εκφρασμένο σε ένα κοινό νόμισμα.

Σε αντίθεση με τον κλάδο των αγαθών, η ανταγωνιστικότητα του κλάδου των υπηρεσιών, όπως ο τουρισμός, εξαρτάται περισσότερο από τις τιμές των υπηρεσιών στην Ελλάδα σε σχέση με τις τιμές των υπηρεσιών στις ανταγωνίστριες χώρες, παρά από το σχετικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος. Ένας τουρίστας στην Ελλάδα δεν ενδιαφέρεται τόσο για τις αμοιβές του προσωπικού ενός ελληνικού ξενοδοχείου, όσο για το πόσο θα του κοστίσει μία εβδομάδα παραμονής του στην Ελλάδα σε σχέση με μία εβδομάδα παραμονής του σε ένα παρόμοιο τουριστικό θέρετρο στην ισπανία ή την ιταλία.

<http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/OikonomiaAgores13July2010.pdf>

4.3 Κλαδικοί δείκτες ανταγωνιστικότητας

Οι συνήθεις δείκτες ανταγωνιστικότητας πάσχουν συχνά από το μειονέκτημα ότι ένα σημαντικό μέρος της οικονομίας αποτελείται από μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες, όπως τα δημόσια αγαθά, οι κατασκευές, το λιανικό εμπόριο κ.λπ. σε όρους προστιθέμενης αξίας, ο μη εμπορεύσιμος κλάδος αποτελεί, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, τουλάχιστον το 35% της ελληνικής οικονομίας. Οι βασικοί εξαγωγικοί κλάδοι της ελληνικής οικονομίας είναι ο κλάδος των υπηρεσιών, της βιομηχανίας και της γεωργίας, οι οποίοι αποτελούν το 78%, 12% και 3,6% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του ιδιωτικού τομέα, αντίστοιχα. Η σχετική σημασία των κλάδων αυτών για την οικονομία αντανάκλαται και στις εξαγωγές. Οι υπηρεσίες αποτελούν το 65% των ελληνικών εξαγωγών, ενώ η βιομηχανία και η γεωργία αποτελούν το 26% και 9% των συνολικών εξαγωγών, αντίστοιχα.

Προκειμένου να μετρήσουμε την ανταγωνιστικότητα των μισθών και των τιμών των ελληνικών εξαγωγών, κατασκευάσαμε κλαδικούς δείκτες ανταγωνιστικότητας, οι οποίοι (α) δε συμπεριλαμβάνουν τους μη εμπορεύσιμους κλάδους όπως το Δημόσιο και ο κατασκευαστικός κλάδος, και (β) αποδίδουν διαφορετικό συντελεστή στάθμισης στους εμπορικούς εταίρους σε κάθε κλάδο, γεγονός το οποίο, κατά την άποψή μας, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τον κλάδο των υπηρεσιών και, ειδικότερα, του τουρισμού. τα στοιχεία για το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και τις τιμές είναι ετήσια και τα αντλούμε από τη βάση δεδομένων aMeCo. Όλα τα στοιχεία είναι συγκρίσιμα μεταξύ των χωρών και των κλάδων

Μετράμε ξεχωριστά την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Προκειμένου να μετρήσουμε την ανταγωνιστικότητα, συνήθως συγκρίνουμε την εξέλιξη των τιμών ή του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην εγχώρια οικονομία με την εξέλιξη των τιμών ή του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στους εμπορικούς μας εταίρους, εκφρασμένα σε ένα κοινό νόμισμα (ευρώ). Ο σχετικός συντελεστής στάθμισης του κάθε εμπορικού εταίρου καθορίζεται από το μερίδιό του στις ελληνικές εξαγωγές.

Μετράμε την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εξαγωγών αγαθών σε όρους κόστους εργασίας συγκρίνοντας το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε κάθε κλάδο με το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στους δώδεκα μεγαλύτερους εξαγωγικούς προορισμούς για τα ελληνικά προϊόντα, σταθμισμένους με το μερίδιό τους στις ελληνικές εξαγωγές το 2000. Ως εκ τούτου, η αύξηση των σχετικών μισθών ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα υποδηλώνει μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η ανταγωνιστικότητα έχει υποχωρήσει περισσότερο στον κλάδο της γεωργίας, όπου το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος έχει αυξηθεί κατά 39% σε σχέση με τους εμπορικούς εταίρους. Αντίθετα, στη βιομηχανία, η ανταγωνιστικότητα σε όρους κόστους εργασίας υποχώρησε μόνο κατά 10% λόγω της πολύ μεγαλύτερης αύξησης της παραγωγικότητας στον κλάδο

[http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/20-e%20MALLIAROPOULOS%20359-](http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/20-e%20MALLIAROPOULOS%20359-376.pdf)

376.pdf

4.4 Δείκτες ανταγωνιστικότητας στον κλάδο των υπηρεσιών

Οι συνήθεις δείκτες ανταγωνιστικότητας μετρούν την ανταγωνιστικότητα του κλάδου των υπηρεσιών συγκρίνοντας το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ή τις τιμές στον κλάδο των υπηρεσιών στην Ελλάδα με το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ή τις τιμές στους ίδιους εμπορικούς εταίρους, όπως και για τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων, καθώς χρησιμοποιούν τους ίδιους συντελεστές στάθμισης. καθώς οι ανταγωνιστές της Ελλάδας στον κλάδο των υπηρεσιών, όπως ο τουρισμός, είναι διαφορετικοί από τους ανταγωνιστές της Ελλάδας στις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων, οι συνήθεις δείκτες ανταγωνιστικότητας είναι μεροληπτικοί. για παράδειγμα, η γερμανία είναι το νούμερο ένα προορισμός των ελληνικών εξαγωγών αγαθών, με μερίδιο 20% στις συνολικές εξαγωγές αγαθών. ωστόσο, η γερμανία δεν ανταγωνίζεται την Ελλάδα ως τουριστικός προορισμός. Αντίθετα, το μερίδιο της ισπανίας στις ελληνικές εξαγωγές είναι μόνο 4%, όμως η ισπανία είναι ένας από τους κυριότερους ανταγωνιστές της Ελλάδας στις τουριστικές υπηρεσίες. το ίδιο ισχύει και για την τουρκία, την Πορτογαλία και την Κροατία. κατά συνέπεια, το σφάλμα των συνήθων δεικτών ανταγωνιστικότητας μπορεί να είναι σημαντικό λόγω του μεγάλου μεριδίου του κλάδου των υπηρεσιών (ιδίως του τουρισμού) στις ελληνικές εξαγωγές. Στην παρούσα μελέτη, προτείνουμε ένα νέο δείκτη ανταγωνιστικότητας του κλάδου των υπηρεσιών ο οποίος συγκρίνει την Ελλάδα με τους έξι κύριους ανταγωνιστές της στον τουρισμό, δηλαδή την ιταλία, την ισπανία, την τουρκία, την κύπρο, την κροατία και την Πορτογαλία. Οι εκτιμήσεις μας δείχνουν ότι από το 2000 η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας στον κλάδο των υπηρεσιών, έναντι των κύριων ανταγωνιστών της (ισοσταθμισμένους), έχει μειωθεί κατά 5% σε όρους κόστους εργασίας. Αντίθετα, ένας συνήθης δείκτης ανταγωνιστικότητας του κλάδου των υπηρεσιών έναντι των δώδεκα κυριότερων εμπορικών εταίρων της Ελλάδας στα βιομηχανικά προϊόντα υποδηλώνει απώλεια ανταγωνιστικότητας 19% κατά την ίδια περίοδο. Επομένως, συμπεραίνουμε ότι οι συνήθεις δείκτες ανταγωνιστικότητας υπερεκτιμούν την απώλεια ανταγωνιστικότητας στον κλάδο των υπηρεσιών από το 2000 έως και 15%.

Υπάρχουν αρκετοί λόγοι για τους οποίους η ανταγωνιστικότητα στον κλάδο των υπηρεσιών (ιδίως στον τουρισμό) μπορεί να προσεγγίζεται καλύτερα σε όρους σχετικών τιμών παρά σε όρους κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος: (1) Οι τουριστικές υπηρεσίες καταναλώνονται εντός της χώρας, επομένως ο εγχώριος πληθωρισμός στον ευρύτερο κλάδο των υπηρεσιών είναι πιο σημαντικός, (2) οι

τουρίστες δεν ενδιαφέρονται για τους μισθούς του προσωπικού του ξενοδοχείου, αλλά για το πόσο θα κοστίσουν οι διακοπές τους σχέση με παρόμοιους προορισμούς, (3) τα στοιχεία για τις τιμές ενημερώνονται πιο γρήγορα σε σχέση με τα στοιχεία για το κόστος εργασίας, τα οποία για ορισμένες χώρες, όπως η τουρκία και η κροατία, δημοσιεύονται με χρονική υστέρηση ενός έτους ή και περισσότερο.

<http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//syllogikostomos/20-e%20MALLIAROPOULOS%20359-376.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

5.1 Ανταγωνιστικότητα και πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία

Η δραχμή ήταν σχετικά ‘σκληρό νόμισμα’ την περίοδο των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods καθώς δεν υποτιμήθηκε έναντι δολαρίου μετά την αρχική υποτίμηση του 1953. Τη δεκαετία του 70’, μετά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση, και στις αρχές της δεκαετίας του 80’ υπήρξε μια περίοδος σχετικής εξασθένησης της δραχμής. Στη διάρκεια της περιόδου αυτής, κύριο μέλημα των αρχών ήταν η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, οπότε και αποδέχθηκαν όποια μορφή διολίσθησης ή υποτίμησης θεωρήθηκε αναγκαία για την επίτευξη του στόχου αυτού. Όπως σημειώθηκε ανωτέρω, τη δεκαετία του 80’, έγιναν δυο υποτιμήσεις, η μια το 1983 και η δεύτερη στα τέλη του 1985.

Υπάρχουν τρεις τρόποι μέτρησης της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής: βάσει του δείκτη τιμών του καταναλωτή, βάσει του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και μετά το 1989 βάσει του δείκτη τιμών χονδρικής. Και οι τρεις τείνουν να παρουσιάζουν την ίδια εικόνα, τουλάχιστον για την περίοδο μετά την υποτίμηση του 1985. Οι δύο πρώτοι δείχνουν ότι στο τέλος του 2000 η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής ήταν περίπου 22% πάνω από το επίπεδο που επιτεύχθηκε μετά την υποτίμηση του 1985, ενώ η μέτρηση βάση του ΔΤΧ δείχνει βραδύτερη ανατίμηση μετά το 1989. Υπάρχει πράγματι κάποια βελτίωση από το 1997 και μετά λόγω της υποτίμησης της δραχμής σε ονομαστικούς όρους έναντι του ECU/ευρώ και της εξασθένησης του ευρώ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η εμπειρία της Ελλάδος δεν διαφέρει πολύ από αυτή της Ισπανίας ή της Πορτογαλίας. Σε όλες αυτές τις χώρες υπήρξε σημαντική πραγματική ανατίμηση του νομίσματος την περίοδο των σταθεροποιητικών προσπαθειών τους. Οι ανατιμήσεις των νομισμάτων της Ισπανίας και της Πορτογαλίας υπήρξαν πιο απότομες από ότι της Ελλάδος, καθώς σημειώθηκαν σε συντομότερο χρονικό

διάστημα. Η Ισπανία είναι η μόνη χώρα στην οποία η πραγματική ανατίμηση του νομίσματος αντιστράφηκε κάπως στη συνέχεια.

Θα ήταν εύκολο να αποδοθεί η βραδεία αύξηση των ελληνικών εξαγωγών στην ανατίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας. Όμως, η απώλεια ανταγωνιστικότητας υπήρξε μικρότερη από ότι υποδηλώνουν οι μεταβολές της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας. Λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές παραγωγικότητας, καθώς η Ελλάδα ακολούθησε πορεία σύγκλησης του κατά κεφαλήν εισοδήματός της προς εκείνο των κυριότερων εμπορικών της εταιρίας και καθώς η άνοδος της παραγωγικότητάς της Ελληνικής οικονομίας σημειώθηκε και κυρίως στον τομέα των εμπορεύσιμων αγαθών, θα ανέμενε κανείς να προκληθεί φαινόμενο Balassa-Samuelson, που θα οδηγούσε σε υψηλότερο πληθωρισμό στον τομέα των μη εμπορεύσιμων αγαθών. Όπως είδαμε, η Ελλάδα παρουσίασε σημαντική μείωση των τιμών των εμπορεύσιμων αγαθών τα τελευταία είκοσι έτη. Η μέτρηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας βάσει του δείκτη τιμών χονδρικής που καταγράφει ακριβέστερα την ανταγωνιστικότητα του τομέα των εμπορεύσιμων αγαθών, δείχνει πολύ μικρότερη διάβρωση της ανταγωνιστικότητας από ό,τι η μέτρηση βάση του δείκτη τιμών καταναλωτή.

Η δραχμή ανατιμήθηκε σε πραγματικούς όρους μετά το 1987, αλλά η άνοδος της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας αποτελεί σύνηθες φαινόμενο σε χώρες που επιχειρούν μακροοικονομική σταθεροποίηση. Προκειμένου να ερμηνευθεί η απώλεια μεριδίου της αγοράς και η αδυναμία της Ελλάδος να καταστεί ανοικτότερη οικονομία, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι εγχώριες δυσκαμψίες και η αναποτελεσματικότητα στις αγορές εργασίας και προϊόντων. Η Katseli (1990) θεωρεί της εγχώριες δυσκαμψίες το γενεσιουργό αίτιο των μέτριων επιδόσεων της Ελλάδος

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Ειδικότερα, υπογραμμίζει ότι η επικράτηση χαλαρών εισοδηματικών περιορισμών (τόσο για το δημόσιο τομέα όσο και για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις) ήταν η αιτία που εμπόδισε την έξοδο αναποτελεσματικών επιχειρήσεων από την αγορά και την είσοδο αποδοτικότερων. Για το λόγο αυτό, το μίγμα των ελληνικών επιχειρήσεων έγινε πιο αναποτελεσματικό, περιορίζοντας έτσι την παραγωγή εμπορεύσιμων αγαθών.

Υπό την έννοια αυτή, η πολιτική ‘σκληρής δραχμής’ (μαζί με την νομισματική και τη δημοσιονομική πολιτική που χρειάστηκαν για να την υποστηρίξουν) μπορεί να επέφερε μια αλλαγή που ήταν ωφέλιμη για την ελληνική οικονομία ως σύνολο, καθώς κατέστησε σαφέστερη την εικόνα σχετικά με τους περιορισμούς που αυτή αντιμετωπίζει.

(Σύγχρονες προσεγγίσεις της ελληνικής οικονομίας)

5.2 Η θέση της Ελλάδας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα

Οι διεθνείς οργανισμοί (δημόσιοι και ιδιωτικοί) ταξινομούν τις διάφορες χώρες με βάση τις οικονομικές επιδόσεις τους και τα χαρακτηριστικά των οικονομιών τους. Πιο αναλυτικά, η πιο συνήθης ταξινόμηση των χωρών είναι με βάση το κατά κεφαλή εισόδημα τους (λόγος ΑΕΠ προς πληθυσμό). Η Παγκόσμια Τράπεζα κατατάσσει τις χώρες, με βάση αυτόν τον δείκτη, σε τέσσερις κατηγορίες: στις χώρες χαμηλού εισοδήματος με κατά κεφαλή ΑΕΠ λιγότερο από \$ 745, στις χώρες μεσαίου προς χαμηλό εισόδημα με κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ \$745-2.975, στις χώρες μεσαίου προς υψηλό εισόδημα με κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ \$ 2.976-9.205 και στις χώρες υψηλού εισοδήματος, στις οποίες το κατά κεφαλή ΑΕΠ τους ξεπερνά τα \$ 9.206. Η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται στις χώρες που έχουν υψηλό κατά κεφαλή εισόδημα.

Ως γνωστών, ο πιο αντιπροσωπευτικός και ευρύτατα χρησιμοποιούμενος δείκτης του βιοτικού επιπέδου μιας χώρας είναι το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες σταθερής αγοραστικής δύναμης. Δηλαδή, τι μπορεί ένα δεδομένο εισόδημα να αγοράσει σε διάφορες χώρες. Και εδώ συνήθως γίνεται αναγωγή του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε \$ ΗΠΑ. Έτσι, ενώ η Ελλάδα είχε το 2002 κατά κεφαλή ΑΕΠ γύρω στα \$12.494, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της σε μονάδες σταθερής αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Parity, PPP) ήταν, για το ίδιο έτος, \$ 18.720. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), παρουσιάζοντας στοιχεία για την παγκόσμια οικονομία, κατατάσσει τις χώρες σε βιομηχανικές (Industrial) και αναπτυσσόμενες χώρες (Developing). Συχνά, οι χώρες με χαμηλό ή μεσαίο κατά κεφαλή εισόδημα αναφέρονται και ως αναπτυσσόμενες χώρες. Η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται στις βιομηχανικές χώρες.

Όπως προαναφέρθηκε, ο ΟΗΕ κατατάσσει τις χώρες με βάση το ΔΑΑ. Ο δείκτης αυτός είναι ένας σύνθετος δείκτης, που χρησιμοποιεί διάφορες μεταβλητές, όπως το

κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης, το προσδόκιμο επιβίωσης και το ποσοστό εγγραμμάτων στο πληθυσμό. Στον πίνακα 8, όπου εμφανίζεται η σχετική κατάταξη από την Έκθεση για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη του 2004, η Ελλάδα βρίσκεται στις χώρες με υψηλό δείκτη και κατατάσσεται στην 24η θέση, από τις 177 χώρες για τις οποίες έχει εκτιμηθεί ο ΔΑΑ, κατατάσσεται η Σιέρα Λεόνε.

Η Παγκόσμια Τράπεζα κατατάσσει τις χώρες με βάση το βαθμό υπερχρέωσης τους. Για την κατάταξη αυτή λαμβάνονται υπόψη: ο λόγος του εξωτερικού χρέους προς το ΑΕΠ, ο λόγος του εξωτερικού χρέους προς τις εξαγωγές, ο λόγος των δαπανών για την εξυπηρέτηση του χρέους προς τις εξαγωγές και ο λόγος των πληρωμών για τόκους προς τις εξαγωγές της χώρας. Στον πίνακα 9, παρουσιάζονται ορισμένες από τις χώρες που εμφανίζουν για 2002 προβλήματα υπερχρέωσης, καθώς και μερικές από τις χώρες που δεν έχουν ανάλογα προβλήματα. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα.

(ΟΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,2002)

5.3 Διεθνείς συγκρίσεις – κύριοι δείκτες

Η εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας τις τελευταίες δεκαετίες επηρεάστηκε μεταξύ άλλων από:

- Το μακροοικονομικό περιβάλλον που επιδρά στην ανταγωνιστικότητα είτε άμεσα (πχ. πληθωρισμός) είτε έμμεσα (καθώς, για παράδειγμα, το δημόσιο έλλειμμα και χρέος επηρεάζουν το κόστος χρηματοδότησης των επιχειρήσεων).
- Παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων, όπως το κόστος εργασίας σε σχέση με την εξέλιξη της παραγωγικότητας (η ταχύτερη αύξηση της οποίας εμποδίστηκε, μεταξύ άλλων, από την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και των συστημάτων κατάρτισης, επανακατάρτισης, και δια βίου μάθησης), το φορολογικό σύστημα, το διοικητικό βάρος στις επιχειρήσεις, η ποιότητα των δημόσιων υποδομών.
- Θεσμικά χαρακτηριστικά της οικονομίας, όπως η οργάνωση των αγορών προϊόντος και συντελεστών παραγωγής, το μέγεθος του δημοσίου τομέα και το εύρος της συμμετοχής του στην παραγωγική διαδικασία, η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης, η αποτελεσματική λειτουργία των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, η παραγωγική δομή της οικονομίας και η οργανωτική δομή των επιχειρήσεων: για

παράδειγμα, η κυριαρχία των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΠΜΕ) και των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) καθιστά δυσκολότερη τόσο την υιοθέτηση καινοτομίας όσο και και την προσαρμογή στα δεδομένα των ολοκληρωμένων παγκόσμιων αγορών.

Για αρκετούς από αυτούς τους παράγοντες υπήρξε διαχρονικά σημαντική πρόοδος (αλλά, και πάλι, όχι πάντα επαρκής, όπως στις δημόσιες υποδομές) ενώ σε άλλους παράγοντες, όπου ήταν επιβεβλημένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις (πχ, άνοιγμα αγορών και αύξηση του ανταγωνισμού), αυτές μέχρι πρόσφατα καθυστερούσαν ή ήταν περιορισμένης κλίμακας (πχ, αγορά ενέργειας, εργασίας).

Στα παρακάτω διαγράμματα απεικονίζονται δύο από τους συνήθεις δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη διαχρονική μέτρηση της ανταγωνιστικότητας: ο διαφορικός πληθωρισμός (όπου η μείωση είναι ιδιαίτερα σημαντική αλλά παραμένει μία διαφορά που ξεπερνάει την μία ποσοστιαία μονάδα) και η πραγματική σταθμισμένη ισοτιμία (όπου διαχρονικά παρατηρούμε μία τάση χειροτέρευσης).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 -Μεταβολή εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή

Sel 144

Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις και δείκτες, το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας εξακολουθεί να παραμένει συγκριτικά χαμηλό, πράγμα που υπονομεύει την εξασφάλιση συνθηκών αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης. Με βάση τις εκτιμήσεις των οργανισμών WEF (World Economic Forum) και IMD (International Institute for Management Development) για την ανταγωνιστικότητα

που καλύπτουν πολλές χώρες και ένα πολύ ευρύτερο φάσμα παραγόντων, άλλοτε με ποσοτική και άλλοτε με ποιοτική προσέγγιση, η Ελλάδα καταλαμβάνει την προτελευταία θέση μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ. Το 2005, πάντως, υπάρχει μία σημαντική βελτίωση κατά τέσσερις θέσεις της ανταγωνιστικότητας στην κατάταξη των χωρών του IMD.

Σε ό,τι αφορά στις επιδόσεις των χωρών μελών της ΕΕ σε σχέση με τους στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, οι τιμές αφετηρίας για την Ελλάδα ήταν αναλογικά χαμηλές για αρκετούς από τους διαρθρωτικούς δείκτες (όπως, για παράδειγμα στα ποσοστά απασχόλησης, ιδιαίτερα των γυναικών και των εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας, τις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ, το ποσοστό ατόμων που απειλούνται από φτώχεια, και τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, την ενεργειακή ένταση της οικονομίας). Τα προηγούμενα χρόνια σε κάποιους τομείς σημειώθηκε σημαντική πρόοδος και σε άλλους μικρότερη, αλλά ήδη με την εφαρμογή του Προγράμματος Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων 2005 – 2008 η τάση βελτίωσης φαίνεται να παγιώνεται και να αποκτά σημαντική δυναμική.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

5.4 Η θέση της χώρας στις διεθνείς αγορές

5.4.1 Εξωτερικό εμπόριο

Η δυνατότητα μεγαλύτερης διασύνδεσης και οικονομικής ολοκλήρωσης της χώρας με τις παγκόσμιες αγορές και τα διεθνή επιχειρηματικά δίκτυα αποτελεί σημαντική εν δυνάμει πηγή ανάπτυξης.

Η ελληνική οικονομία παραδοσιακά χαρακτηρίζεται από χαμηλή κάλυψη των εισαγωγών λόγω διαρθρωτικών αδυναμιών, της σύνθεσης του παραγωγικού ιστού και λόγω των συνεχιζόμενων αυξημένων επενδυτικών αναγκών, ο δείκτης όμως εμφάνισε μακροπρόθεσμη σταθερή επιδείνωση με ιδιαίτερα αρνητικές τιμές στο εμπόριο με τους εταίρους της ΕΕ-15³⁵. Ο βαθμός κάλυψης εισαγωγών από χώρες της ΕΕ-15 από εξαγωγές προς αυτές επιδεινώθηκε από 48% σε 30% μεταξύ 1989 και 2003.

Πιο αναλυτικά, ενώ μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η αύξηση των ελληνικών εξαγωγών ήταν υψηλότερη από την αύξηση των παγκόσμιων εξαγωγών διευρύνοντας έτσι το μερίδιό τους σε αυτές (π.χ. ανήλθαν στο 2,6% των παγκόσμιων εξαγωγών για το 1992), κατά την τελευταία δεκαετία η τάση αναστρέφεται και, οι ελληνικές εξαγωγές περιορίστηκαν σε 1,8%. Ανάλογη ήταν και η εξέλιξη του ποσοστού κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές: το εν λόγω ποσοστό από 48,2% το 1981 περιορίστηκε σε 29,1% το 2004, παρουσιάζοντας, ωστόσο, βελτίωση το 2005 (31,8%).

Επίσης, την τελευταία δεκαετία παρατηρείται υστέρηση του ρυθμού ανάπτυξης των εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ: η ελληνική οικονομία είχε πάντοτε χαμηλό βαθμό εξωστρέφειας, το πρόβλημα όμως εμφανίστηκε να επιδεινώνεται, με το ποσοστό των εξαγωγών αγαθών στο ΑΕΠ να μειώνεται από 10,4% το 1995 σε 7,6% το 2004 για να ακολουθήσει ανοδική πορεία στη συνέχεια. Αντίστοιχα, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών που καταγράφονται σε εθνολογιστική βάση (στις οποίες δεν περιλαμβάνονται τα μεταναστευτικά εμβάσματα, οι καθαρές εισροές από την ΕΕ και μεγάλο μέρος των εισροών από τη ναυτιλία) αποτελούσαν μόνο το 20% του ΑΕΠ το 2003. Επίσης, όπως αναφέρουμε σε άλλη ενότητα, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από συστηματικά ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (ΙΤΣ), τα οποία αντισταθμίζονται από τα πλεονάσματα στα ισοζύγια κίνησης κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 -Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών

Στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδος, σειρά Στατιστικών Δελτίων Οικονομικής Συγκυρίας. 146 Σε σύγκριση με επιλεγμένες Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και με τους μέσους της ΕΕ-15 και ΕΕ-25, το εξωτερικό εμπόριο έχει μικρή σχετικά συμμετοχή. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αποτελούν το 20% του ΑΕΠ σε αντίθεση με τις άλλες χώρες, όπου το ποσοστό αυτό κυμαίνεται από 27% (Τουρκία) έως και 84% (Ιρλανδία). Επίσης, η Ελλάδα παρουσιάζει από τα υψηλότερα εμπορικά ελλείμματα αγαθών ενώ οι άλλες χώρες εμφανίζουν μικρότερο έλλειμμα ή και πλεόνασμα (π.χ. Φινλανδία, Ιρλανδία – βλέπε σχετικά διαγράμματα).

Σημαντικό στοιχείο, πάντως, αποτελεί το γεγονός ότι, παρά την αρνητική εικόνα που παρουσιάζει η χώρα μας ως προς το εμπόριο αγαθών, εμφανίζει και ορισμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα στις εξαγωγές προϊόντων «έντασης τεχνολογίας» και έντασης «εξειδικευμένης εργασίας», στις οποίες η χώρα μας παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών, στο σύνολο της ΕΕ15.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5 - Εξαγωγές προϊόντων έντασης τεχνολογίας

Sel 146

Πηγή: International Trade Centre UNCTAD/WTO: PC-TAS, SITC Revision 3, 1999-2003147

Η επιδείνωση στο ήδη ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο αποδίδεται μεταξύ άλλων στους ακόλουθους παράγοντες: χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, μικρός βαθμός διείσδυσης σε ξένες αγορές, υψηλός ανταγωνισμός από ομοειδή προϊόντα της διεθνούς αγοράς, αδυναμίες των ελληνικών επιχειρήσεων για εξαγωγικές δραστηριότητες, περιορισμένη καινοτομική δραστηριότητα και έλλειψη μέχρι πρόσφατα εθνικής στρατηγικής στόχευσης για επιχειρηματική εξωστρέφεια.

Στον τομέα των εξαγωγών, ο περιορισμένος όγκος των εξαγωγών των ελληνικών προϊόντων οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στο μικρό μέγεθος της συντριπτικής πλειοψηφίας των ελληνικών επιχειρήσεων που δεν τους επιτρέπει να εκμεταλλευθούν τις οικονομίες κλίμακας και έτσι δυσχεραίνει την ικανότητά τους να ανταγωνιστούν αποτελεσματικά στο διεθνές περιβάλλον. Επίσης, η μεγάλη απόσταση της Ελλάδας από τις άλλες χώρες της ΕΕ επιδρά αρνητικά στο κόστος των ελληνικών προϊόντων που διοχετεύονται στην ευρωπαϊκή αγορά. Σε ό,τι αφορά στις εξαγωγές, πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι τα τελευταία δέκα χρόνια οι εξαγωγές της Ελλάδος προς γειτονικές βαλκανικές χώρες υποκαταστάθηκαν σε μεγάλο βαθμό από άμεσες επενδύσεις ελληνικών επιχειρήσεων σε αυτές. Αντί για παραγωγή στην Ελλάδα και εξαγωγή των προϊόντων στις βαλκανικές χώρες υπάρχει σήμερα σε μεγάλη έκταση και ιδιαίτερα, στους παραδοσιακούς κλάδους, παραγωγή (με χαμηλό κόστος) στις βαλκανικές χώρες και πολλές φορές, εξαγωγή των προϊόντων αυτών στην Ελλάδα ή τις άλλες βαλκανικές χώρες ή τις χώρες της ΕΕ-15.

Θετική, πάντως, εξέλιξη αποτελεί η σημαντική αύξηση του όγκου των εξαγωγών αγαθών (8,2%) το 2005. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου ως ποσοστού του ΑΕΠ και τη θετική, για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, συμβολή του κατά 1,07 ποσοστιαίες μονάδες στο ρυθμό ανάπτυξης της χώρας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6 -Ελληνικό εξαγωγικό εμπόριο αγαθών και Α.Ε.Π.

Διαφορετική εικόνα παρουσιάζουν οι εξαγωγές υπηρεσιών, όπου η χώρα μας, σε αντίθεση με το εμπόριο αγαθών, έχει καλύτερες επιδόσεις: Η Ελλάδα κατέχει σημαντική θέση στο παγκόσμιο εμπόριο ορισμένων τομέων υπηρεσιών, γεγονός που οφείλεται στη δραστηριότητα της ελληνικής ναυτιλίας και την ανάπτυξη του τουρισμού, όπου το μερίδιο της χώρας στην παγκόσμια αγορά αυξάνεται. Η θέση αυτή ενισχύθηκε κατά τη δεκαετία του 1990 ενώ η υπεροχή της Ελλάδας διευρύνεται και κατά την τρέχουσα δεκαετία. Ειδικότερα, για το 2004 οι εισπράξεις από τις εξαγωγές υπηρεσιών ξεπέρασαν αισθητά το διπλάσιο των εξαγωγών αγαθών. Όπως προκύπτει και από το παρακάτω διάγραμμα, το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών είναι από τα υψηλότερα μεταξύ επιλεγμένων Ευρωπαϊκών χωρών¹⁴⁸

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7 - Ελληνικό εξωτερικό εμπόριο υπηρεσιών και Α.Ε.Π.

Sel 148

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8 - Εμπορικό ισοζύγιο υπηρεσιών

Sel 148

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται επίσης ουσιαστικές μεταβολές στη γεωγραφική κατανομή των ελληνικών εξαγωγών. Κατά τη δεκαετία 1990 υπάρχει σημαντική παρουσία των ελληνικών εξαγωγών σε όλες τις μεγάλες γεωγραφικές περιοχές. Το 1990, οι πέντε κύριες αγορές απορροφούσαν το 61% των ελληνικών εξαγωγών, ενώ έκτοτε το ποσοστό αυτό αρχίζει να μειώνεται σταδιακά και το 2004 περιορίζεται σε 43%. Σημαντική μείωση εμφανίζει το ποσοστό των εξαγωγών που απευθύνεται προς τις χώρες μέλη της ΕΕ (48% της συνολικής αξίας εξαγωγών το 2004 από 60% το 1995). Κατά τα πρώτα χρόνια της μεταπολεμικής περιόδου, οι εξαγωγές κατευθύνονταν κυρίως προς τη Δ. Ευρώπη και τις ΗΠΑ πριν αρχίσουν να επεκτείνονται και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και τη Σ.Ενωση. Σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η ανάδειξη της ζώνης των χωρών της Μ.Ανατολής και της Β.Αφρικής στη δεύτερη σημαντικότερη περιοχή, μετά την ΕΕ, για τις ελληνικές εξαγωγές. Από τη δεκαετία, όμως, του 1990 και έκτοτε οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες αποτελούν και πάλι τη δεύτερη σημαντικότερη περιοχή προορισμού των ελληνικών εξαγωγών, θέση που διατηρούν σταθερά, με αυξανόμενο μάλιστα ποσοστό. Νεότερη εξέλιξη αποτελεί η βαθμιαία υποβάθμιση της σημασίας της Β.Αμερικής, η θεαματική ανάκαμψη του ρόλου των χωρών της Βαλκανικής και της Παρευξείνιας ζώνης για τις ελληνικές εξαγωγές. Με δεδομένες τις νεότερες αυτές εξελίξεις, η χώρα μας αποκτά πρόσβαση σε νέες αναπτυσσόμενες περιοχές, δηλ. στις νέες χώρες μέλη της ΕΕ καθώς και στις χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής, για τις οποίες θα μπορούσε να καταστεί βασικός εταίρος.

Πρέπει ακόμη να γίνει αναφορά και στο πρότυπο του ανταγωνισμού που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, δηλ. στο ποιες χώρες την ανταγωνίζονται στις αγορές όπου κατευθύνεται ο κύριος όγκος των εξαγωγών της. Σύμφωνα με σχετική μελέτη του Κέντρου Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ), οι κυριότερες ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας στις εξαγωγές προς τις χώρες της ΕΕ είναι: Ισπανία, Ιταλία, Τουρκία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, ΗΠΑ, Βέλγιο, Βρετανία και Κίνα. Όπως προκύπτει και από το παρακάτω διάγραμμα, οι χώρες αυτές καλύπτουν το 72% του συνολικού ανταγωνισμού που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές εξαγωγές. Ενδιαφέρον, δε, προκαλεί και η ανακατάταξη τα τελευταία χρόνια των βασικών ανταγωνιστών και συγκεκριμένα η σημαντική άνοδος της Ισπανίας, της Τουρκίας, της Ολλανδίας και της Κίνας.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 - Οι βασικές ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας στις εξαγωγές (σύνολο προϊόντων)

A/A	Ανταγωνίστρια χώρα	Ποσοστό (%) συνολικού ανταγωνισμού	Προοδευτικό άθροισμα (%)
1	ΙΣΠΑΝΙΑ	12,9%	12,9%
2	ΙΤΑΛΙΑ	11,3%	24,2%
3	ΤΟΥΡΚΙΑ	9,0%	42,5%
4	ΓΑΛΛΙΑ	9,4%	33,6%
5	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	7,6%	50,2%
6	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	7,0%	57,2%
7	Η.Π.Α.	5,0%	62,2%
8	ΒΕΛΓΙΟ-ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	3,9%	66,1%
9	Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	2,9%	69,0%
10	ΚΙΝΑ	2,8%	71,8%
11	ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	2,1%	73,9%
12	ΤΥΝΗΣΙΑ	2,0%	75,9%
13	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1,8%	77,7%
14	ΕΛΒΕΤΙΑ	1,5%	79,2%
15	ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ	1,4%	80,6%
16	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	1,1%	81,7%
17	ΠΟΛΩΝΙΑ	1,1%	82,8%
18	ΑΥΣΤΡΙΑ	1,1%	83,9%
19	ΙΝΔΙΑ	1,1%	85,0%
20	ΜΑΡΟΚΟ	0,9%	86,0%
21	ΟΥΓΚΑΡΙΑ	0,8%	86,6%
22	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	0,8%	87,6%
23	ΚΑΝΑΔΑΣ	0,8%	88,4%
24	ΣΟΥΗΔΙΑ	0,8%	89,2%
25	ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0,7%	90,0%
26	ΧΙΛΗ	0,7%	90,7%
27	ΔΑΝΙΑ	0,7%	91,4%
28	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0,6%	92,0%
29	ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ	0,6%	92,6%
30	ΠΑΚΙΣΤΑΝ	0,4%	93,0%
	ΣΥΝΟΛΟ (98 ΧΩΡΕΣ)	100%	100%
	ΧΩΡΕΣ Ε.Ε.	61%	
	ΧΩΡΕΣ Ο.Ο.Σ.Α.	81%	
Πηγή: Κέντρο Εξαγωγικών Μελετών και Ερευνών, Κ.Ε.Ε.Μ			

5.4.2 Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

Δυναμικό συστατικό στοιχείο του οικονομικού περιβάλλοντος αποτελούν οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ), δεδομένου ότι συμβάλλουν ουσιαστικά στην αύξηση της παραγωγικότητας, αποτελώντας ένα από τα σημαντικότερα κανάλια διάχυσης της τεχνολογίας και διευκολύνοντας τη διασύνδεση των εγχώριων επιχειρήσεων με αγορές του εξωτερικού. Εδώ και αρκετά έτη, οι επιδόσεις της Ελλάδας στην προσέλκυση ΞΑΕ παραμένουν ιδιαίτερα χαμηλές και αυτό παρά το γεγονός ότι την εποχή αυτή σημειώνεται σε διεθνές επίπεδο έκρηξη του όγκου των ΞΑΕ. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη για το 2005 (UNCTAD) η οποία εξετάζει συνολικά 140 χώρες, η Ελλάδα δεν κατέχει σημαντική θέση από άποψη ελκυστικότητας ΞΑΕ, γεγονός που παραπέμπει ευθέως σε διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η συμμετοχή της Ελλάδας στις παγκόσμιες ροές σταδιακά μειώνεται. Αξιοσημείωτο είναι ότι η αρνητική πορεία διατηρείται αναλλοίωτη και μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, παρά τη θετική δυναμική που δημιούργησε αρχικά η επισημοποίηση της εισόδου της χώρας στην ΟΝΕ, με αποτέλεσμα οι εισροές κεφαλαίων το 2002 να υποχωρήσουν έναντι του 2001, ενώ η μείωση των αποθεμάτων εισροών του 2002 σε σχέση με το 2001 ήταν της τάξης του 11%. Το δε 2002 οι εισροές ΞΑΕ περιορίστηκαν στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας τριακονταπενταετίας (50 εκατ.δολ.) με την τάση αυτή να αντιστρέφεται σταδιακά τα επόμενα χρόνια (στο δεκάμηνο του 2006 οι εισροές ΞΑΕ είναι υπερδεκαπλάσιες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2005).

Από τα στοιχεία του αποθέματος εξερχόμενων επενδύσεων προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει συγκριτικά περιορισμένη παρουσία στις διεθνείς αγορές, και οι σχετικές επιδόσεις της έχουν κυρίως περιφερειακό χαρακτήρα (ΝΑ Ευρώπη). Οι ελληνικές επενδύσεις στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης υπερβαίνουν τα 8 δισ. ευρώ την τελευταία δεκαετία. Περισσότερες από 3.500 ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στις Βαλκανικές χώρες. Οι ελληνικές επενδύσεις καταλαμβάνουν το 25% του συνόλου των άμεσων ξένων επενδύσεων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη με αυξητική τάση για τα προσεχή χρόνια, ενώ η διείσδυση των επιχειρήσεων υλοποιείται είτε με εξαγορές εταιρειών (πολλές από τις οποίες

είναι κρατικές) είτε με ίδρυση νέων κλάδων στη μεταποίηση, τις τηλεπικοινωνίες, τις κατασκευές, το χρηματοπιστωτικό τομέα, την ενέργεια. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η δυναμική δραστηριοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Οι 5 μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες της Ελλάδας διατηρούν στην ευρύτερη περιοχή ένα δίκτυο 950 υποκαταστημάτων, με μερίδιο περίπου 16% της αγοράς και απασχολούν περίπου 16.000 άτομα. Οι επιδόσεις των ελληνικών τραπεζών στην περιοχή είναι εξαιρετικά υψηλές και ο κύκλος εργασιών τους διευρύνεται με διψήφιους ρυθμούς. Αυτή η τάση αναμένεται να συνεχιστεί και στο μέλλον, δεδομένου του περιθωρίου ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των χρηματοοικονομικών συστημάτων στις γειτονικές μας χώρες. Επιπλέον, η Ελλάδα εξελίσσεται σε ενεργειακό κόμβο στην περιοχή, με την ενέργεια να αποτελεί προνομιακό πεδίο για επενδύσεις στο μέλλον.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

5.4.3 Η ελληνική παρουσία στις χώρες των Βαλκανίων

Το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες αυτές στην πενταετία 1999-2003 κατέγραψε μέση ετήσια αύξηση 9,6%. Η μεγαλύτερη ετήσια αύξηση (2003) καταγράφηκε στις εξαγωγές προς την Κροατία (57,4%) και ακολούθως προς τη Βουλγαρία, την Τουρκία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, με μικρές μεταξύ τους διαφορές. Με βάση την αξία των εξαγωγών, στην πρώτη θέση με μεγάλη διαφορά και μερίδιο 30,5% βρίσκεται η Βουλγαρία, ενώ ακολουθεί η Τουρκία με μερίδιο 19,6%.

Στο τέλος του 2003, το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας με τις χώρες των Βαλκανίων είναι θετικό με τέσσερις από αυτές (Αλβανία, Βουλγαρία, Π.Γ.Δ.Μ., Σερβία και Μαυροβούνιο), ενώ είναι αρνητικό για τις υπόλοιπες τέσσερις (Τουρκία, Ρουμανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κροατία). Το 2003 οι εισαγωγές από την Τουρκία εμφανίζονται διπλάσιες από τις εξαγωγές, ενώ από το 2001 και μετά αρνητικό γίνεται το εμπορικό μας ισοζύγιο και με τη Ρουμανία, όπως οι εισαγωγές μας από τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Θεαματική αλλαγή υπάρχει σε σχέση με την Κροατία, χώρα με την οποία το εμπορικό μας ισοζύγιο ήταν, οριακά, θετικό για τέσσερα έτη (1999 – 2002), ενώ άλλαξε θεαματικά το 2003, οπότε οι εισαγωγές μας τριπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2002, οδηγώντας το ισοζύγιο σε έλλειμμα περίπου 30 εκατ. Ευρώ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 -Οι Ελληνικές εξαγωγές προς τις χώρες των Βαλκανίων, 1999 – 2003
(χιλ. Ευρώ)

Χώρα	1999	2000	2001	2002	2003	ΜΕΡΙΔΙ Ο 2003	ΜΕΡΙΔΙ Ο 2002	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΣΗ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	391.330	487.997	650.200	586.354	726.609	30,5%	27,0%	16,7%
Χώρα	1999	2000	2001	2002	2003	ΜΕΡΙΔΙ Ο 2003	ΜΕΡΙΔΙ Ο 2002	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΣΗ
ΤΟΥΡΚΙΑ	316.055	631.463	393.876	369.071	466.935	19,6%	17,0%	10,2%
Π.Γ.Δ.Μ.	401.133	509.765	461.064	346.962	313.532	13,1%	16,0%	-6,0%
ΑΛΒΑΝΙΑ	210.599	269.339	376.615	340.972	310.771	13,0%	15,7%	10,2%
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	200.529	415.490	397.013	297.638	304.844	12,8%	13,7%	11,0%
ΣΕΡΒΙΑ	104.259	142.287	202.876	190.143	205.027	8,6%	8,8%	18,4%
ΚΡΟΑΤΙΑ	19.467	25.622	27.487	26.663	41.967	1,8%	1,2%	21,2%
ΒΟΣΝΙΑ	12.508	22.565	13.291	13.079	16.155	0,7%	0,6%	6,6
ΣΥΝΟΛΟ	1.655.880	2.504.528	2.522.422	2.170.882	2.385.840	100%	100%	9,60%

Πηγή: EUROSTAT, Επεξεργασία στοιχείων: Τμήμα Τεκμηρίωσης και Μελετών, Σ.Β.Β.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 - Οι Ελληνικές εισαγωγές από τα Βαλκάνια, 1999 – 2003 (χιλ. Ευρώ)

Χώρα	1999	2000	2001	2002	2003
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	336.369	432.106	546.444	328.935	368.896
ΤΟΥΡΚΙΑ	352.397	429.172	623.666	630.511	768.296
ΣΚΟΠΙΑ	56.950	75.201	97.601	56.912	91.477
ΑΛΒΑΝΙΑ	37.662	45.987	71.391	10.212	16.916
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	198.513	326.450	450.140	341.556	391.779
ΣΕΡΒΙΑ	56.610	93.291	117.460	110.518	98.182
ΚΡΟΑΤΙΑ	28.852	25.709	28.184	16.667	73.314
ΒΟΣΝΙΑ	3.353	9.344	20.562	41.099	24.443
ΣΥΝΟΛΟ	1.070.706	1.437.260	1.955.448	1.536.410	1.833.303

Πηγή: EUROSTAT Επεξεργασία Στοιχείων: Τμήμα Τεκμηρίωσης και Μελετών, Σ.Β.Β.Ε.

Όπως επισημάνθηκε πιο πάνω, οι εξαγωγές της Ελλάδος προς γειτονικές βαλκανικές χώρες υποκαταστάθηκαν σε μεγάλο βαθμό τα τελευταία δέκα χρόνια με άμεσες επενδύσεις ελληνικών επιχειρήσεων σε αυτές. Οι κύριες αιτίες των ελληνικών άμεσων επενδύσεων στα Βαλκάνια είναι η γεωγραφική εγγύτητα και το χαμηλό κόστος εργασίας.

Επιπλέον, η ύπαρξη ελληνικής κοινότητας σ' αυτές τις χώρες αποτέλεσε κίνητρο για τις επιχειρήσεις να δραστηριοποιηθούν στα Βαλκάνια. Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργήθηκαν τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες κτλ. Ειδικότερα, οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν πλεονεκτήματα για επέκταση των δραστηριοτήτων τους στις Βαλκανικές χώρες ακολουθώντας τις ελληνικές επιχειρήσεις, που επιτυγχάνουν ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, καθώς η Βουλγαρία και η Ρουμανία εντάχθηκαν στην ΕΕ από τις αρχές του 2007. Μπορούν, έτσι, να υποστηρίξουν την επέκταση της ελληνικής επιχειρηματικότητας στα Βαλκάνια και σε άλλες χώρες.

Όπως συμπεραίνεται εύκολα από τα παραπάνω, το πρόβλημα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας εντοπίζεται με ιδιαίτερη οξύτητα στο ενδο-ευρωπαϊκό επίπεδο, όπου έχουν συντελεστεί επί εικοσαετία οι μεγαλύτερες απώλειες, προς την εξωτερική ή προς την εσωτερική αγορά. Κατά συνέπεια, σημαντικό ζήτημα για την ελληνική ανταγωνιστικότητα συνιστά και η τελευταία διεύρυνση της ΕΕ προς τις νέες χώρες - μέλη (NXM) της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης: πρόκειται για οικονομίες που προσελκύουν ξένες άμεσες επενδύσεις σε όγκο εικοσαπλάσιο από ό,τι η ελληνική, είναι πολλαπλάσια πιο εξωστρεφείς και έχουν είτε πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο είτε με πολύ μικρότερο έλλειμμα.

Η δυσμενής θέση της χώρας εξηγείται από την ύπαρξη συγκεκριμένων πλεονεκτημάτων στις Νέες Χώρες Μέλη (NXM): χαμηλότερο κόστος παραγωγής σε κλάδους έντασης εργασίας ή «παραδοσιακούς» (όπως είναι και οι ελληνικοί κλάδοι), εγγύτητα μεγάλων αγορών στις NXM ώστε αυτές να λειτουργούν ως "εξαγωγικές βάσεις", ειδικές στρατηγικές επέκτασης που ακολουθούν οι μεγάλες διεθνείς επιχειρήσεις, περισσότερο υποστηρικτικές δημόσιες πολιτικές, διαθεσιμότητα σχετικώς υψηλά εκπαιδευμένου προσωπικού με χαμηλό κόστος.

Στον τουριστικό τομέα, η χώρα είναι σε πλεονεκτικότερη θέση ως προς τις NXM και τις υποψήφιες χώρες, αλλά προφανώς δεν είναι δυνατόν να στηριχθεί μακροπρόθεσμα στην εκμετάλλευση των συγκυριακών ευνοϊκών περιθωρίων που εκάστοτε παρουσιάζονται στη διεθνή ζήτηση δεδομένου ότι λόγω της ανεπαρκούς ακόμη θεματικής και ποιοτικής διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, ο παράγων κόστος είναι κυρίαρχος στον τομέα, όπως είναι επίσης κυρίαρχη η θέση των διεθνών tour operators λόγω της δυνατότητας τους για χειραγώγηση της ζήτησης.

http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf

5.5 Μέτρα πολιτικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας

1. Δημιουργία περισσότερων επιχειρηματιών

- Άνοιγμα της επιχειρηματικότητας σε όλα τα μέλη της κοινωνίας. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στις γυναίκες και σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Θα πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια δημιουργίας υπηρεσιών στήριξης νέων επιχειρήσεων (ΚΥΕ, ΚΕΤΑ κλπ).

- Άρση των εμποδίων στην έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας (διοικητικοί φραγμοί, χρηματοδότηση, κόστος έναρξης επιχείρησης, επιμερισμός κινδύνου). Το νέο νομοσχέδιο του ΥΠΑΝ περιορίζει το χρόνο, και το κόστος δημιουργίας νέων επιχειρήσεων αλλά θα πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια διευκόλυνσης νέων επιχειρηματιών.

- Κίνδυνος και ανταμοιβή. Οι πολίτες είναι διστακτικοί στο ρίσκο ενώ πολλές φορές τα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η ανάληψη ρίσκου και όπου χρειάζεται να κοινωνική ανοχή στην αποτυχία (αποφυγή κοινωνικού στιγματισμού) ή επιφόρτιση της πολιτείας (εγγυοδοτικοί μηχανισμοί, ΚΕΣΥΤ, ΤΕΜΠΕ κλπ).

- Ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα πρέπει να συμβάλλει στην ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, μέσω της ανάπτυξης της κατάλληλης νοοτροπίας και της ευαισθητοποίησης όσον αφορά τις επαγγελματικές ευκαιρίες που προσφέρει η ιδιότητα του επιχειρηματία και των δεξιοτήτων.

2. Υποστήριξη της ανάπτυξης των υφισταμένων επιχειρήσεων.

- Κανονιστικό περιβάλλον. Η γραφειοκρατία εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα στη διοίκηση της επιχείρησης.

- Φορολογία. Η λήψη κατάλληλων μέτρων μπορεί να συμβάλλει στην επιβίωση, προώθηση, και ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

- Πρόσβαση στη χρηματοδότηση. Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη, αλλά πολλές ΜΜΕ αντιμετωπίζουν δυσκολίες επειδή η αγορά επιχειρηματικών κεφαλαίων δεν είναι αρκετά ανεπτυγμένη και οι τράπεζες τείνουν να αποφεύγουν τη δανειοδότηση υψηλού κινδύνου.

- Στήριξη των επιχειρήσεων για την αξιοποίηση των γνώσεων και των νέων ευκαιριών. Θέλουμε οι επιχειρηματίες να έχουν εξωστρεφή προσανατολισμό, να

αξιοποιήσουν καλύτερα την εσωτερική αγορά, και να αντιμετωπίζουν καλύτερα την πρόκληση της παγκοσμιοποίησης.

- Ενδοεταιρική επιχειρηματικότητα και επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων εταιρικών συμμετοχών. Οι επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων εταιρικών συμμετοχών αποτελούν αποτελεσματικό μέσο ανάπτυξης των επιχειρηματικών δυνατοτήτων οι οποίες διαφορετικά θα έμεναν ανεκμετάλλευτες (έρευνα και ανάπτυξη, δίκτυα κλπ). Προς μια κοινωνία που ευνοεί την επιχειρηματικότητα ο ρόλος της επιχειρηματικής κουλτούρας είναι καθοριστικός. Επιθυμητός είναι και ο επαναπροσανατολισμός του ενδιαφέροντος και της στάσης της κοινωνίας απέναντι στην επιχειρηματικότητα. Η δημιουργία μιας κοινωνίας που να ευνοεί την επιχειρηματικότητα προϋποθέτει τη συνδρομή όλων. Πρέπει να βελτιωθεί η στάση απέναντι στην επιχειρηματική πρωτοβουλία και στην αποτυχία

<http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1315/2/1315.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η έννοια εξωστρέφεια είναι ένας πολιτικός όρος που χρησιμοποιήθηκε αρκετά πρόσφατα προκειμένου να εκφράσει τη διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης της χώρας με τις παγκόσμιες αγορές σε ένα πλαίσιο απελευθέρωσης και ανοίγματος των διεθνών αγορών και ανάπτυξης διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από εθνικές επιχειρήσεις. Οι εξωστρεφείς δραστηριότητες ουσιαστικά αναφέρονται σε επιχειρηματικές δραστηριότητες ατόμων, επιχειρήσεων ή οργανισμών που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα και επεκτείνονται σε άλλες χώρες. Οι δραστηριότητες αυτές, οι οποίες στη διεθνή βιβλιογραφία αποκαλούνται International Business, διακρίνονται στις ακόλουθες τέσσερις γενικές κατηγορίες (Χατζηδημητρίου, 2003):

Διεθνές εμπόριο αγαθών (International Merchandise Trade): αγορές και πωλήσεις αγαθών μεταξύ ανεξάρτητων επιχειρηματιών, επιχειρήσεων και οργανισμών δύο χωρών (εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών).

- Διεθνές εμπόριο υπηρεσιών (International Service Trade): όπως και στην προηγούμενη περίπτωση αλλά οι συναλλαγές αφορούν παρεχόμενες υπηρεσίες όπως μεταφορές, ναυτιλιακές, ασφαλιστικές, τραπεζικές, κ.ά.
- Διεθνείς επενδύσεις χαρτοφυλακίου (International Portfolio Investment): αφορά τις συναλλαγές ατόμων, επιχειρήσεων ή οργανισμών σε όλες τις αγορές χρεογράφων (μετοχές, ομόλογα, κλπ).
- Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Foreign Direct Investment): περιλαμβάνει τη μεταφορά κεφαλαίου από μια χώρα σε μια άλλη με αποκλειστικό σκοπό τη δημιουργία εκεί μιας νέας επιχείρησης ή την εξαγορά του συνόλου ή μέρους του μετοχικού κεφαλαίου μιας τοπικής επιχείρησης.

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF, 1995), σε αντίθεση με τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, πρωταρχικός αντικειμενικός στόχος του ιδιοκτήτη των κεφαλαίων αυτών είναι ο ολικός ή μερικός έλεγχος της τοπικής επιχείρησης και η ενεργός συμμετοχή του στη διοίκηση της επιχείρησης.

Ως εκ τούτου ο βαθμός εξωστρέφειας μιας χώρας θα εξαρτηθεί από τη βαρύτητα των διεθνών συναλλαγών σε σχέση με τις εθνικές συναλλαγές (όγκος των διεθνών / εθνικές συναλλαγές) τον τύπο ολοκλήρωσης (στις τέσσερις περιοχές δηλ. του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών και επενδύσεων) καθώς και της ποιότητας των συναλλαγών (προστιθέμενη αξία των συναλλαγών) (Dunning, 1993b).

Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος αυτών των συναλλαγών είναι ένας τύπος επιχειρηματικής οργάνωσης, η Πολυεθνική Επιχείρηση (ΠΕ, Multinational Firm). Πολυεθνική είναι μια επιχείρηση που κατέχει, ελέγχει και διαχειρίζεται πλουτοπαραγωγικούς πόρους σε πάνω από μια χώρα ή κατά συνέπεια σε τουλάχιστον δύο χώρες. Η μία χώρα αποτελεί τη χώρα προέλευσης της επιχείρησης και η άλλη τη χώρα υποδοχής. Στη χώρα υποδοχής λειτουργούν οι λεγόμενες θυγατρικές ενώ στη χώρα προέλευσης βρίσκεται η μητρική εταιρεία.

Τα βασικά χαρακτηριστικά μιας ΠΕ περιλαμβάνουν όχι μόνο τη μεταφορά παραγωγικών συντελεστών, δηλαδή κεφαλαίου και εργασίας αλλά και ενός πακέτου συμπληρωματικών, αλλά εξ ίσου σημαντικών, πλουτοπαραγωγικών πόρων που περιλαμβάνει, δυνατότητες έρευνας και ανάπτυξης, τεχνολογία, και διοικητικές ικανότητες. Επίσης μια ΠΕ χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μια κοινής στρατηγικής. Αυτή η στρατηγική αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ της μητρικής και των θυγατρικών..

<http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1315/2/1315.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2013

7.1 Η συνολική στρατηγική προσέγγιση

Η πορεία της Ελληνικής οικονομίας καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητα προσαρμογής της στο διεθνές περιβάλλον μέσω μιας ισχυρής και διαρκούς ώθησης της ανταγωνιστικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται σύνθετη και ολοκληρωμένη δράση σε ευρύ πεδίο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Η στρατηγική εστιάζει στην ανάγκη άσκησης πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με τρόπο, που θα καταστήσει τις Περιφέρειες αλλά και τις πόλεις της χώρας τόπους έλξης και εγκατάστασης επιχειρήσεων, βελτιώνοντας ταυτόχρονα το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της και αμβλύνοντας τις διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Η νέα αυτή προσέγγιση εδράζεται στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών μέσω απλοποιημένων μηχανισμών σχεδιασμού και εφαρμογής.

Στόχος είναι η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, η διατήρηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και η αύξηση της παραγωγικότητας σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου κοινοτικού όρου για την τόνωση της απασχόλησης, την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς.

Η Ελλάδα της νέας περιόδου 2007-2013 στοχεύει στην ανάδειξή της σε μια εξωστρεφή χώρα με ισχυρή διεθνή παρουσία με ανταγωνιστική και παραγωγική οικονομία. Μία Ελλάδα με έμφαση στην εκπαίδευση και τους νέους, στην ποιότητα, στην τεχνολογία και την καινοτομία, στο σεβασμό του περιβάλλοντος.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η αναπτυξιακή προσπάθεια επικεντρώνεται :

- στην προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και της επιχειρηματικότητας καθώς και στη διασύνδεσή τους. Η υποστήριξη της οικονομίας της γνώσης θα αναζητηθεί στη διαρκή βελτίωση της παραγωγής γνώσης από το σύνολο του παραγωγικού ιστού

της χώρας. Δεδομένης και της σχετικής υστέρησης της χώρας στον τομέα αυτό, η στρατηγική θα εστιάσει στην κάλυψη του ελλείμματος στην έρευνα, την καινοτομία και την τεχνολογία, με έμφαση στη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και στον προσανατολισμό στην αριστεία και στην Κοινωνία της Γνώσης.

Μέσω της στρατηγικής θα προωθηθεί η επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων και η υποστήριξη των ΜΜΕ που αντιμετωπίζουν πρόβλημα επέκτασης καθώς και η διεύρυνση της αναπτυξιακής προσπάθειας προς συσσωματώσεις (clusters) ή κατηγορίες επιχειρήσεων, που εμφανίζουν θετικές προοπτικές και παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες. Έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη των τομέων, όπου κατά κύριο λόγο η καινοτομία μετατρέπεται κατά την παραγωγή σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

- στην επένδυση σε βιώσιμες υποδομές, απαραίτητη προϋπόθεση βελτίωσης της ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων και την ποιότητα ζωής. Σημαντική θέση κατέχουν η ολοκλήρωση έργων, οι λειτουργικές διασυνδέσεις των μεταφορών (δίκτυα), η βέλτιστη αξιοποίηση των ήδη υλοποιηθέντων έργων, καθώς και η ανάπτυξη και παροχή συναφών υπηρεσιών. Στον τομέα της ενέργειας θα δοθεί έμφαση και στην ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας και στη βελτίωση του ενεργειακού εφοδιασμού, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας μεσο-μακροπρόθεσμα.
- στην επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, που κατέχει κυρίαρχη θέση στη στρατηγική της χώρας και αποσκοπεί στη δημιουργία περισσότερων αλλά και καλύτερων θέσεων εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζεται η σημασία της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (ΕΣΑ) σε αναφορά τόσο με τον καθορισμό των πολιτικών για την αγορά εργασίας, όσο και με τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής σχετικής με την ενσωμάτωση ομάδων, που απειλούνται με αποκλεισμό.

Η Ελλάδα θα επικεντρωθεί στην ανάπτυξη ποιοτικού ανθρώπινου δυναμικού, που συμβάλλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η προεξάρχουσα σημασία του ανθρώπινου δυναμικού συναρτάται ευθέως με την εισαγωγή νέων μορφών οργάνωσης της εργασίας, όπου το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτιμάται πλέον κυρίως σε γνώση (παραγωγή νέας και διάχυση της διαθέσιμης), δεξιότητες και στη δυνατότητα ευέλικτης προσαρμογής και ενσωμάτωσης καλών πρακτικών. Η προαγωγή της δια βίου μάθησης, η βελτίωση της ποιότητας

εκπαίδευσης και κατάρτισης και η προσαρμοστικότητα εργαζομένων, εργοδοτών και επιχειρήσεων αποτελούν στο πλαίσιο αυτό κομβικές στρατηγικές επιλογές για την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων της αγοράς εργασίας.

Η διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία συναρτάται άμεσα με τη συνολική ανάπτυξη της χώρας, την επίτευξη και διατήρηση υψηλών επιπέδων ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία νέων ευκαιριών για εργασία. Η σχετική υστέρηση της χώρας σε δαπάνες για ενεργητικά μέτρα απασχόλησης και η ανάγκη για τη διεύρυνση των μέτρων αυτών είναι γνωστή. Για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος λαμβάνονται υπόψη τόσο οι συστάσεις του Συμβουλίου 2004 για την απασχόληση όσο και η αποτίμηση των αδύνατων σημείων του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.

- στην αναβάθμιση του θεσμικού περιβάλλοντος, με την απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου (μείωση της γραφειοκρατίας) και τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης για τη μετατροπή του σε σύγχρονο και αποτελεσματικό εργαλείο σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών. Η ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών θα συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ποιότητας της εργασίας, την προώθηση της επιχειρηματικότητας, την προσέλκυση επενδύσεων και τη δημιουργία απασχόλησης. Στο πλαίσιο της αναβάθμισης του θεσμικού περιβάλλοντος, κυρίαρχο ρόλο έχει η αναμόρφωση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου, καθώς και η ενσωμάτωση των κοινοτικών οδηγιών.

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, την ευρύτατη διαβούλευση και τους ανωτέρω στρατηγικούς στόχους, προσδιορίζονται οι παρακάτω πέντε (5) θεματικές προτεραιότητες, οι οποίες εξειδικεύουν τη στρατηγική στόχευση της χώρας για τη νέα προγραμματική περίοδο και προωθούν την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος:

- Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας
- Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία
- Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή
- Θεσμικό Περιβάλλον
- Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπο επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης.

Κεντρικό στοιχείο της αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελεί η περιφερειακή διάσταση και εξειδίκευση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών Περιφερειών είναι εξέχουσα σημασίας για τη χώρα, για την επίτευξη της οποίας απαιτούνται σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην οικονομία κάθε Περιφέρειας. Το μέλλον κάθε ελληνικής Περιφέρειας εξαρτάται από την ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού ιστού της, η οποία συνδέεται άμεσα με τις επενδύσεις σε κλάδους παραγωγής, που είναι εκτεθειμένοι στον εθνικό και διεθνή ανταγωνισμό.

Η προσαρμογή των αγορών εργασίας και προϊόντων και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και της δημόσιας διοίκησης θα συνεισφέρουν στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, την αύξηση της παραγωγικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας των Περιφερειών της χώρας.

Ειδικότερα, η αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες, που ανταγωνίζονται στη διεθνή αγορά ή διαθέτουν βάσιμες μελλοντικές προοπτικές, συντελεί στην ισχυροποίηση της βάσης ανάπτυξης κάθε Περιφέρειας με πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο παραγόμενο προϊόν, το εισόδημα και την απασχόληση.

Η στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης εστιάζει στη διαμόρφωση ευρύτερων και ανταγωνιστικότερων χωρικών ενοτήτων με την εφαρμογή προσαρμοσμένης αναπτυξιακής στρατηγικής και τη δημιουργία ενός μικρού αριθμού ανταγωνιστικών πόλων ανάπτυξης σε αυτές. Η στρατηγική ανάπτυξης της χώρας ολοκληρώνεται με τη χωρική της διάσταση και με την εισαγωγή στον προβληματισμό συγκεκριμένων στοιχείων, που προκύπτουν από τη θεώρηση της γεωγραφικής - φυσικής διάστασης του χώρου. Η εξισορροπημένη και αειφόρος χωρική ανάπτυξη φιλοδοξεί να ικανοποιήσει ταυτόχρονα στόχους, που συνδέονται άρρηκτα με την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Η χωρική ανάπτυξη επιπλέον αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του προβληματισμού που συνάγεται από τη περιφερειακή και θεματική θεώρηση με πρόσθετα στοιχεία, τα

οποία θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση προτεραιοτήτων, στην ιεραρχήσή τους καθώς και στην εξειδίκευση δράσεων συγκεκριμένων πολιτικών, που με τον τρόπο αυτό θα καταστούν αποτελεσματικότερες. Επίσης, μέσα από τον εξειδικευμένο προβληματισμό της χωρικής διάστασης μπορούν να συναχθούν συμπεράσματα ιδιαίτερα χρήσιμα για την αντιμετώπιση με ολοκληρωμένο τρόπο των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα χωρικά σύνολα.

Επισημαίνονται τρεις στόχοι άμεσα συνδεδεμένοι με το χώρο, οι οποίοι και προσδιορίζουν το περιεχόμενο της χωρικής ανάπτυξης: η ανάπτυξη ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλης – υπαίθρου, η εξασφάλιση της ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση, καθώς και η αειφόρος ανάπτυξη, ορθολογική διαχείριση και η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Έτσι αναδεικνύονται τρεις χωρικές προτεραιότητες:

- η βιώσιμη αστική ανάπτυξη
- η ανάπτυξη της υπαίθρου
- η διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία

<http://www.teipat.gr/drastiriotites/docs/espa/espa.pdf>

7.2 Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής

7.2.1 Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας

Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων αποτελεί έναν γενικό στόχο ο οποίος επιδιώκει :

- τη στοχευμένη προσέλκυση επενδυτών
- τη βελτίωση της εξωστρέφειας του ελληνικού παραγωγικού συστήματος
- την αξιοποίηση του πλεονεκτήματος της χώρας ως πύλης πρόσβασης στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης.
- την εδραίωση της χώρας ως διεθνές επιχειρηματικό και οικονομικό κέντρο.

Η «στοχευμένη προσέλκυση επενδυτών» εστιάζει στη βελτίωση του θεσμικού περιβάλλοντος και των υποστηρικτικών δομών, των υποδομών, των μηχανισμών και των εργαλείων για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, στη διασύνδεση με διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής και στην εγκατάσταση μόνιμων

συνεργασιών ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων. Επιπλέον, ο στόχος επιδιώκει την ανάπτυξη και προσέλκυση δραστηριοτήτων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και δραστηριοτήτων σε τομείς υψηλής τεχνολογίας με αυξημένες απαιτήσεις σε επιστημονικό δυναμικό.

Η «βελτίωση της εξωστρέφειας του ελληνικού παραγωγικού συστήματος» εστιάζει στην υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων για τη μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης και την ενίσχυση της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές. Η «αξιοποίηση του πλεονεκτήματος της χώρας ως πύλης πρόσβασης στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης» στον τομέα της επιχειρηματικότητας εστιάζει στην ενίσχυση του ρόλου του εμπορίου, του τουρισμού και των λοιπών συνοδευτικών υπηρεσιών στο παραγωγικό σύστημα προκειμένου, να προωθηθεί η παρουσία και η προβολή των ελληνικών επιχειρήσεων και προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

Η «εδραίωση της χώρας ως διεθνές επιχειρηματικό και οικονομικό κέντρο» εστιάζει στην ανάπτυξη συστήματος στοχευμένης προβολής ευκαιριών επενδύσεων μέσω διεθνών και περιφερειακών διαύλων επικοινωνίας προς ξένους δυνητικούς επενδυτές για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Οι παρεμβάσεις αυτές συμβάλλουν (έμμεσα) στην ΟΚΓ 12 «Επέκταση και εμβάθυνση της Εσωτερικής Αγοράς».

Σαν στόχος η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην τόνωση της προδιάθεσης για επιχειρηματικότητα
- στη μετατόπιση από την επιχειρηματικότητα ανάγκης στην εταιρική επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων
- στη στήριξη της καινοτομικής επιχειρηματικότητας σε τομείς με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα
- στην προώθηση της επιχειρηματικής διάστασης στην προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος

Οι 3 πρώτοι στόχοι εστιάζουν στην υποστήριξη συστάδων (clusters) επιχειρήσεων σε περιφερειακό επίπεδο, στη διεύρυνση της υποστήριξης των επενδυτικών δραστηριοτήτων στο σύνολο των άυλων επενδύσεων και των επενδύσεων σε

ανθρώπινο δυναμικό. Επίσης, εστιάζουν στην ανάπτυξη ενός ορθολογικού συστήματος δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, στην αναβάθμιση και απλούστευση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στην άρση εμποδίων στην ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων και στη δημιουργία «φιλικού» διοικητικού – ρυθμιστικού περιβάλλοντος. Επιπλέον, μέσω των ειδικών αυτών στόχων προωθείται ο αναπροσανατολισμός των κρατικών ενισχύσεων υπέρ της ποιοτικής και εξειδικευμένης επιχειρηματικότητας, η ανάπτυξη των επικοινωνιακών εκστρατειών και η εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα.

Τέλος, προωθείται η λήψη μέτρων για την ενίσχυση των ακτοπολιτικών συνδέσεων κυρίως για κοινωνικούς λόγους, η προώθηση της βιώσιμης και ασφαλούς κινητικότητας, καθώς και η βελτίωση των υπηρεσιών, που παρέχονται στους λιμένες της χώρας προκειμένου να αποτελέσουν παράγοντες προσέλκυσης δραστηριοτήτων και επενδύσεων.

Η «προώθηση της επιχειρηματικής διάστασης στην προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος» εστιάζει στην ενίσχυση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας για την παραγωγή περιβαλλοντικών προϊόντων και υπηρεσιών, στην προώθηση της καινοτομίας για την ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών καθώς και στην ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος στις βιομηχανικές συγκεντρώσεις.

Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας είναι ένας στόχος που εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στον εμπλουτισμό και
- στην προβολή του τουριστικού προϊόντος της χώρας

Ο «εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος» εστιάζει στην αξιοποίηση φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Αυτό θα επιτευχθεί με τη δυναμική ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσω ολοκληρωμένων και καινοτόμων παρεμβάσεων εκσυγχρονισμού του τουριστικού τομέα, καθώς και συμπλήρωσης και αναβάθμισης των υποδομών για την ανάπτυξη παραδοσιακών, ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

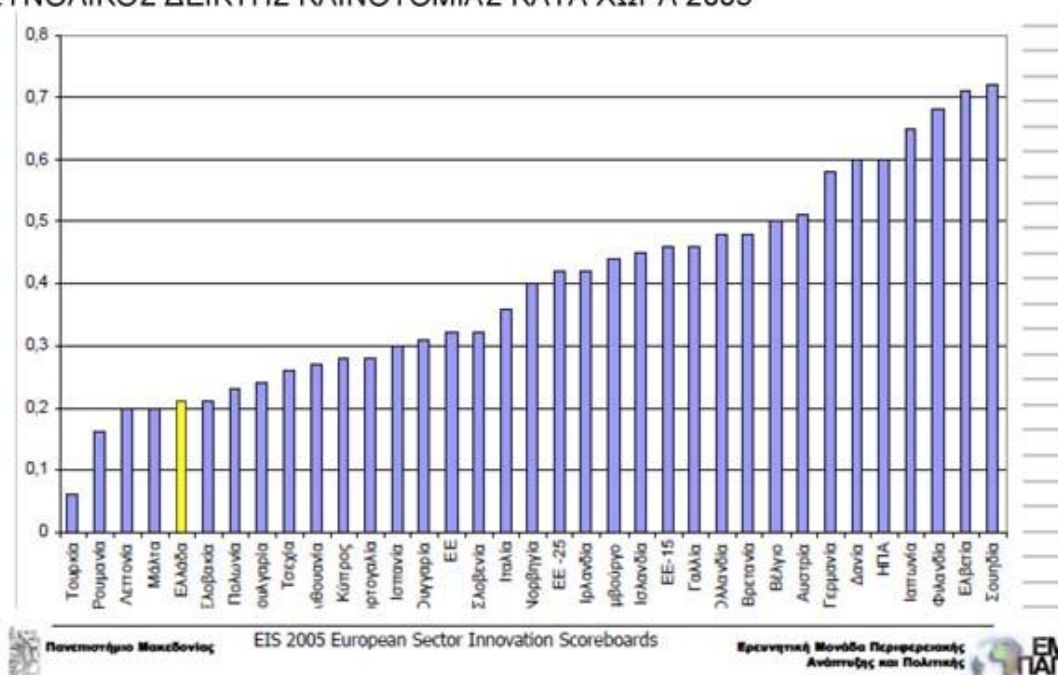
Η «προβολή του τουριστικού προϊόντος της χώρας» θα επιτευχθεί μέσω της αξιοποίησης των επιτευγμάτων και των εργαλείων της κοινωνίας της γνώσης και των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών

<http://www.teipat.gr/drastiriotites/docs/espa/espa.pdf>

7.2.2 Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία

Διάγραμμα 25

ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ 2005

http://library.tee.gr/digital/m2478/m2478_lambrianidis.pdf

Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικό παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης είναι ο γενικός στόχος ο οποίος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην παραγωγή νέας γνώσης σε τομείς προτεραιότητας, που ενδιαφέρουν τον παραγωγικό ιστό της χώρας και υπηρετούν ασκούμενες πολιτικές σε διάφορους τομείς

- στη μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες και στην υποβοήθηση της μεταφοράς τεχνολογίας - τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ
- στην προώθηση της εξωστρέφειας μέσω της ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της ΕΤΑ
- στην οριζόντια δράση για το ανθρώπινο δυναμικό στον τομέα της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας

Η «παραγωγή νέας γνώσης σε τομείς προτεραιότητας, που ενδιαφέρουν τον παραγωγικό ιστό της χώρας και υπηρετούν ασκούμενες πολιτικές σε διάφορους τομείς» όπως την υγεία, την ενεργειακή πολιτική, τη γεωργική πολιτική κ.λπ., εστιάζει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων καθώς και στη αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας μέσω της στροφής στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας και προστιθέμενης αξίας. Αυτό θα επιδιωχθεί μέσω της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων ή/και επιχειρήσεων με φορείς ΕΤΑ από την Ελλάδα και το εξωτερικό, της δημιουργίας εθνικών τομεακών πόλων ΕΤΑ σε τομείς υψηλής προτεραιότητας για την εθνική οικονομία, καθώς και της δημιουργίας φυσικών ή δικτυακών κέντρων αριστείας και της διασύνδεσής τους με αντίστοιχα κέντρα στο εξωτερικό.

Η «μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες και η υποβοήθηση της μεταφοράς τεχνολογίας - τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ» εστιάζει σε ειδικά σε προγράμματα καινοτομίας, στις δράσεις ολοκληρωμένης στρατηγικής για την καινοτομία σε περιφερειακό επίπεδο, στην υποστήριξη ενδιάμεσων φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, στη δημιουργία spin-off, στην υποστήριξη νέων καινοτομικών ή/και υψηλής τεχνολογίας επιχειρήσεων και στην υποστήριξη ΜΜΕ και ομάδων ΜΜΕ (clusters).

Η «προώθηση της εξωστρέφειας μέσω της Ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας στην ΕΤΑ» εστιάζει στην υποστήριξη της Ελληνικής συμμετοχής στα αντίστοιχα Κοινοτικά Προγράμματα και προγράμματα διακυβερνητικών οργανισμών, στην υποστήριξη συμπληρωματικών δράσεων και συνέργιας με το 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο ΕΤΑ και το Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία και στην

υποστήριξη κοινών δράσεων και δράσεων συντονισμού δραστηριοτήτων ΕΤΑ, προγραμμάτων και υποδομών με ευρωπαϊκές και άλλες χώρες στο πλαίσιο Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων με τρίτες χώρες, ομάδες χωρών όπως τα Δ. Βαλκάνια, τη Μαύρη Θάλασσα και με ευρωπαϊκούς διακυβερνητικούς οργανισμούς στο πλαίσιο δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας ανοικτού στον κόσμο.

Στο πλαίσιο του στόχου «οριζόντια δράση για το ανθρώπινο δυναμικό στον τομέα της έρευνας, τεχνολογίας, καινοτομίας» προωθείται η ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού σε όλα τα επίπεδα και όλους τους φορείς, περιλαμβανομένης της κινητικότητας μεταξύ ΕΤΑ και παραγωγικών φορέων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και η ένταξη προσωπικού υψηλού επιπέδου στις επιχειρήσεις. Επιπλέον, προβλέπεται η ανάληψη ερευνητικών δράσεων και ενεργειών για την ανάπτυξη ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού και την υποστήριξη της βασικής έρευνας στο πλαίσιο της αναθεώρησης και ενοποίησης του θεσμικού πλαισίου, που διέπει την οργάνωση και διεξαγωγή Μεταπτυχιακών Σπουδών και Έρευνας. Για την υλοποίηση των στόχων αυτών προωθείται ένα σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο για την ΕΤΑ.

Ένας από τους στόχους είναι η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης.

Ο στόχος αυτός εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στη βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της χρήσης των ΤΠΕ
- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής με τη χρήση των ΤΠΕ.

Η «βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της χρήσης των ΤΠΕ» εστιάζει στη χρήση ΤΠΕ και στην παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, στην ενίσχυση της συμβολής του κλάδου ΤΠΕ στην ελληνική οικονομία, στην προώθηση της επιχειρηματικότητας σε τομείς, που αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες, στην περαιτέρω προώθηση ενός σύγχρονου περιβάλλοντος ηλεκτρονικών και ευρυζωνικών υποδομών, που θα βελτιώσει σημαντικά τη «δικτυακή ετοιμότητα» της χώρας, αλλά και σε θεσμικές παρεμβάσεις, που θα επιταχύνουν τη μετάβαση στην ψηφιακή ευρυεκπομπή.

Η «βελτίωση της ποιότητας ζωής αξιοποιώντας ΤΠΕ» εστιάζει στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε τομείς, που βελτιώνουν την καθημερινή ζωή των πολιτών ενισχύοντας παράλληλα την ισότιμη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες. Επίσης, εστιάζει στην ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών εξυπηρέτησης των πολιτών και στην προώθηση της πρόσβασης των πολιτών σε ευρυζωνικές και καινοτόμες υπηρεσίες.

Η Ελλάδα έχει σχεδιάσει μια ολοκληρωμένη και συνεκτική «Ψηφιακή Στρατηγική» για την περίοδο έως το 2013, που αντιμετωπίζει με ολοκληρωμένο τρόπο τις παρεμβάσεις για την πληροφορική και τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες σε όλο το εύρος της οικονομίας και της κοινωνίας. Η νέα στρατηγική αποσκοπεί στο να πραγματοποιηθεί ένα «Ψηφιακό Άλμα στην Παραγωγικότητα, ένα Ψηφιακό Άλμα στην Ποιότητα Ζωής» και είναι συμβατή τόσο με το σχέδιο δράσης «Jobs & Growth» της Ε.Ε., όσο και με τη νέα Ευρωπαϊκή πολιτική για τις νέες τεχνολογίες με τον τίτλο «i2010».

Σημαντική παράμετρος για την πορεία προς μια «Ψηφιακή Ελλάδα» αποτελεί η δυνατότητα της Δημόσιας Διοίκησης να βελτιώσει το επίπεδο εξυπηρέτησης επιχειρήσεων και των πολιτών, αξιοποιώντας τα νέα τεχνολογικά μέσα παράλληλα με τις απαιτούμενες διαρθρωτικές αλλαγές. Η αποτελεσματικότητα της Δημόσιας Διοίκησης μέσω της αναδιοργάνωσης και ηλεκτρονικοποίησης των διαδικασιών της, αποτελεί τη βάση για την δημιουργία ενός φιλικού περιβάλλοντος δράσης για τον Ιδιωτικό τομέα αλλά και τη μείωση του κόστους για το Δημόσιο τομέα. Η βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη αλλά και η αποδοτική χρήση των πόρων, που διαθέτει το κράτος, συνδέονται άμεσα με την αναδιοργάνωση των διαδικασιών της Δημόσιας Διοίκησης.

<http://www.teipat.gr/drastiriotites/docs/espa/espa.pdf>

7.2.3 Απασχόληση και κοινωνική συνοχή

Γενικός στόχος είναι η ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων αφορά στη σταδιακή αύξηση της συμμετοχής σε ενέργειες εκπαίδευσης και κατάρτισης, από τα σημερινά χαμηλά επίπεδα σε αυτά του Κοινοτικού μέσου όρου, έτσι ώστε τα άτομα να εφοδιάζονται με τις δεξιότητες και ικανότητες που

απαιτούνται για να ανταπεξέρχονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας και παράλληλα, να βελτιώνεται η ποιότητα και η παραγωγικότητα της εργασίας. Ο γενικός στόχος αυτός εξειδικεύεται στους εξής ειδικούς:

- Εφαρμογή του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση. Θα προωθηθεί ο εκ των προτέρων εντοπισμός των αναγκών και των αλλαγών στην αγορά εργασίας και η ανάπτυξη Ολοκληρωμένου Συστήματος Έρευνας Αναγκών Εργασίας, η καθιέρωση κοινού συστήματος πιστοποίησης της προσφερόμενης αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, ο καθορισμός προτύπων (standards) για την αναγνώριση της πρότερης μάθησης των ατόμων, η ολοκλήρωση και εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου παροχής προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης.

Επίσης, προτεραιότητα αποτελούν η αναμόρφωση του συστήματος κατάρτισης εργαζομένων, με σταδιακή μετατόπιση του βάρους από την προσφορά και τη διαθεσιμότητα πόρων στη ζήτηση και τις πρωτοβουλίες των εργοδοτών, καθώς και η ανάπτυξη συστήματος παροχής κατάλληλων κινήτρων για τη συμμετοχή των ατόμων σε ενέργειες δια βίου μάθησης, με έμφαση στους ανέργους και μακροχρόνια ανέργους, στους ανειδίκευτους εργαζομένους και στους εργαζομένους με επισφαλή θέση εργασίας.

Τέλος, θα ενισχυθεί η ανάπτυξη υπηρεσιών δια βίου συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού και η ενίσχυση της συμμετοχής των αυτοαπασχολούμενων σε προγράμματα αναβάθμισης δεξιοτήτων.

- Βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας. Προωθείται η εισαγωγή νέων και καινοτόμων μεθόδων και μορφών απασχόλησης, με έμφαση σε πολιτικές που θα αναζητούν την ευελιξία με συνθήκες ασφάλειας για τους εργαζομένους. Βαρύτητα θα δοθεί στην ενίσχυση του ρόλου των κοινωνικών εταίρων, στην προώθηση ικανοποιητικών συνθηκών ασφάλειας και υγιεινής στο χώρο εργασίας, στην ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής του εργατικού δυναμικού μεγαλύτερης ηλικίας, στην αντιμετώπιση ομαδικών απωλειών θέσεων εργασίας.

- Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ). Περιλαμβάνονται κίνητρα για επενδύσεις στη βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων και την ανάπτυξη μαθησιακής κουλτούρας, κατάρτιση εργαζομένων και προώθηση σύγχρονων τεχνικών δια βίου μάθησης στις επιχειρήσεις

(συμπεριλαμβανομένης και της κατάρτισης και διάχυσης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών, της συνεχιζόμενης κατάρτισης εργαζομένων με χαμηλές δεξιότητες και εργαζομένων υψηλής/τεχνικής ειδίκευσης, κατάρτισης γυναικών και μεγαλύτερων σε ηλικία μελών του εργατικού δυναμικού και ενίσχυσης σχετικών πρωτοβουλιών των κοινωνικών εταίρων). Επίσης στον ειδικό στόχο περιλαμβάνεται η ανάπτυξη και διάχυση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στις επιχειρήσεις, η προώθηση και επιβράβευση νέων δομών / μεθόδων οργάνωσης των επιχειρήσεων και της εργασίας σε σχέση με την ενσωμάτωση καινοτομίας, εξατομικευμένες δράσεις για τη δια βίου μάθηση των αυτοαπασχολούμενων. Επισημαίνεται ότι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων προϋποθέτει μια διττή προσέγγιση: η μια διάσταση συνδέεται άμεσα με τα ζητήματα της ενίσχυσης της απασχόλησης, διευκολύνοντας την αυτοαπασχόληση και το ξεκίνημα των μικρών επιχειρήσεων. Η άλλη διάσταση συνδέεται με την ενίσχυση των επιχειρήσεων και θα στηρίζει την ανάπτυξη και τη μεγέθυνση των ΜΜΕ.

Στο πλαίσιο του ανωτέρω Γενικού στόχου, θα ληφθεί μέριμνα ώστε οι σχεδιαζόμενες δράσεις σε επίπεδο των Τομεακών ΕΠ να συνδυάζονται με τις δράσεις ενίσχυσης των επιχειρήσεων και της επιχειρηματικότητας στις Περιφέρειες που υλοποιούνται μέσω των ΠΕΠ, ενώ θα προωθηθεί η ανάπτυξη στοχευμένων παρεμβάσεων, σύμφωνα με διαπιστωμένες ανάγκες ανά περιοχή.

Τέλος, στο τοπικό επίπεδο θα ενισχυθούν πρωτοβουλίες με τη συμμετοχή φορέων της τοπικής κοινωνίας, όπου το ανθρώπινο δυναμικό καθίσταται η βάση της αναπτυξιακής διαδικασίας, και δημιουργία εταιρικών σχέσεων που συντείνουν στη διαμόρφωση τοπικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

7.2.4 Θεσμικό περιβάλλον

Ένας γενικός στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η ποτελεσματική εφαρμογή τους για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στη βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και την ενίσχυση της ανοιχτής διοίκησης
- στον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης της δημόσιας δράσης και των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Δημόσιας Διοίκησης και
- στη δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης της εφαρμογής.

Η «βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και ενίσχυση της ανοιχτής διοίκησης» εστιάζει:

- στη βελτίωση της ποιότητας και των μηχανισμών σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών με προτεραιότητα τις πολιτικές σε συγκεκριμένους τομείς δημόσιας δράσης, ιδιαίτερα τις πολιτικές οριζόντιου χαρακτήρα, σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών στους αντίστοιχους τομείς, και την εκπαίδευση του προσωπικού
- στην ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας στη δράση των δημοσίων αρχών, στην προώθηση της ενεργού συμμετοχής του πολίτη και της κοινωνικής συναίνεσης και στη διασφάλιση της δίκαιης και ισότιμης μεταχείρισης του πολίτη και της επιχείρησης.

Ο «εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης της δημόσιας δράσης και των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών» εστιάζει στη βελτίωση της ποιότητας των νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων, στην προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου και των διαδικασιών εφαρμογής του με βάση τις ανάγκες των πολιτών και των επιχειρήσεων και στη βελτίωση της ποιότητας εξυπηρέτησης από τις δημόσιες υπηρεσίες. Βασικές επιδιώξεις αποτελούν:

- η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με την άρση των γραφειοκρατικών εμποδίων, που τίθενται από το κανονιστικό πλαίσιο και τις πρακτικές οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών, την ελαχιστοποίηση του διοικητικού κόστους συμμόρφωσης των επιχειρήσεων προς τις ισχύουσες ρυθμίσεις, τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών προμηθειών αγαθών και υπηρεσιών από τη Δημόσια Διοίκηση,
- η ενίσχυση της οικονομικότητας και αποδοτικότητας της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και η βελτίωση της ποιότητας του παραγόμενου έργου και υπηρεσιών σε συγκεκριμένους κρίσιμους τομείς της δημόσιας δράσης,

- ο προσανατολισμός της οργάνωσης της εργασίας και των πρακτικών των δημόσιων υπηρεσιών προς τις ανάγκες των χρηστών των δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών και η ανάπτυξη λιτών και ευέλικτων δομών δημόσιας δράσης,
- η ενοποίηση αρμοδιοτήτων και λειτουργιών, που κατανέμονται σε πολλές υπηρεσίες ή φορείς, η αποκέντρωση κεντρικών αρμοδιοτήτων και λειτουργιών προς φορείς δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου σε συνδυασμό με την ενίσχυση του επιτελικού και ρυθμιστικού ρόλου της κεντρικής διοίκησης,
- η χρήση των νέων τεχνολογιών να συμβάλει στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων των δημοσίων φορέων, στο πλαίσιο μιας γενικότερης επιχειρησιακής ανασυγκρότησης και ενδυνάμωσής τους. Για το σκοπό αυτό θα δημιουργηθούν ειδικοί μηχανισμοί (Διυπουργική Επιτροπή, σύστημα και διαδικασίες συντονισμού των ΕΠ «Βελτίωση διοικητικής ικανότητας Δημόσιας Διοίκησης» και «Ψηφιακή σύγκλιση»), ώστε να υπάρξει χρονοπρογραμματισμός των αντίστοιχων δράσεων και συνέργια των αλληλοσυμπληρούμενων παρεμβάσεων, που θα εξασφαλίσει την επιτυχή ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις δημόσιες υπηρεσίες.

Η «ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Δημόσιας Διοίκησης» εστιάζει:

- στον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου διοίκησης του προσωπικού, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ορθολογική αξιοποίηση του, μέσα από την κινητικότητα, την ανάπτυξη σύγχρονων δομών διοίκησης του προσωπικού στους φορείς της δημόσιας διοίκησης, την ενδυνάμωση των δεξιοτήτων και της τεχνογνωσίας, σε συνδυασμό με κίνητρα συμμετοχής του στην εκπαίδευση και την πιστοποίηση τους,
- στην ενίσχυση της υπευθυνότητας του προσωπικού της Δημόσιας Διοίκησης, στην καλλιέργεια στάσεων και συμπεριφορών προσανατολισμένων προς τις αξίες της αποδοτικής, αποτελεσματικής, ανοιχτής, και δίκαιης Δημόσιας Διοίκησης και στη βελτίωση της ποιότητας της εργασιακής ζωής του προσωπικού.

Η «δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης της εφαρμογής» εστιάζει στη διασφάλιση της απαραίτητης πολιτικής και τεχνικής υποστήριξης για την επιτυχή υλοποίηση των δράσεων και τη συστηματική τεκμηρίωση, ανάλυση και αξιολόγηση της κατάστασης της χώρας σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της Ευρωπαϊκής και διεθνούς εμπειρίας. Στο πλαίσιο των στόχων «Βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων πολιτικών και ενίσχυση της Ανοικτής Διοίκησης» και «Εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης της δημόσιας δράσης και των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των

δημοσίων υπηρεσιών», οι παρεμβάσεις θα εστιάσουν σε επιλεγμένους τομείς δημόσιων πολιτικών (π.χ. υποστήριξη επιχειρηματικότητας, ενίσχυση της απασχόλησης κ.α.) με κρίσιμη σημασία για την αναπτυξιακή διαδικασία, στην εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων, με παράλληλη ενίσχυση των δομών εφαρμογής τους σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Για τη διασφάλιση της επιτυχούς εφαρμογής του ΕΠ και την επίτευξη συγκεκριμένων επιχειρησιακών αποτελεσμάτων, από τα πρώτα στάδια της περιόδου 2007-2013 θα υλοποιηθούν κατά προτεραιότητα συγκεκριμένες παρεμβάσεις κομβικού χαρακτήρα, με βάση αντίστοιχο Οδικό Χάρτη Εφαρμογής του ΕΠ.

Οι παρεμβάσεις αυτές αναμένεται ότι θα αποτελέσουν ουσιαστικές καινοτομίες στο περιβάλλον της δημόσιας διοίκησης και σε συνδυασμό με συμπληρωματικές δράσεις που θα υλοποιηθούν από το ΕΠ «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής» (όπως υποστήριξη φορέων υλοποίησης με στόχο την αναβάθμιση της διαχειριστικής τους ικανότητας στο σχεδιασμό και υλοποίηση έργων κλπ) θα συμβάλουν σημαντικά στην αποτελεσματική διαχείριση των πόρων των Ταμείων.

Σημαντικό οριζόντιο στόχο αποτελεί η αποτελεσματική ένταξη της εθνικής πολιτικής Ισότητας σε όλο το πεδίο της δημόσιας δράσης (κεντρική διοίκηση και αυτοδιοίκηση), στην ενίσχυση της αποτελεσματικής εφαρμογής των πολιτικών ισότητας με στοχευμένες παρεμβάσεις αντιμετώπισης των ανισοτήτων στη δημόσια ζωή και του αποκλεισμού ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων από αυτή. Επίσης, θα προωθηθεί ο εκσυγχρονισμός των δομών και των μηχανισμών παραγωγής και εφαρμογής πολιτικής και μέτρων ισότητας, η συστηματική και ουσιαστική συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων και η συνεχής διαβούλευση με τις γυναικείες οργανώσεις και ευρύτερα με την κοινωνία των πολιτών.

<http://www.teipat.gr/drastiriotites/docs/espa/espa.pdf>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην εσωτερική υποτίμηση, η οποία είναι απαραίτητη για να επανακτήσει η ελληνική οικονομία την απώλεια ανταγωνιστικότητας από την είσοδό της στη ζώνη του ευρώ. Οι εκτιμήσεις των συνήθων δεικτών ανταγωνιστικότητας δείχνουν ότι το μέγεθος της απαραίτητης εσωτερικής υποτίμησης είναι μεγάλο, με τις τιμές και τους μισθούς να πρέπει να μειωθούν έως και κατά 20-30%. για τον λόγο αυτό οι αγορές παραμένουν επιφυλακτικές για το αν η ελληνική οικονομία μπορέσει να επανέλθει σε αναπτυξιακή τροχιά χωρίς να προχωρήσει σε αναδιάρθρωση του χρέους, με σημαντικό «κούρεμα» της αξίας του ή να χρεοκοπήσει και να αποχωρήσει από τη ζώνη του ευρώ.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μια σημαντική καμπή της ιστορίας της. καθώς η ανάπτυξη την τελευταία δεκαετία προήλθε κυρίως από τη δημόσια και ιδιωτική κατανάλωση, συνοδεύτηκε από μια συστηματική συσσώρευση εμπορικών ελλειμμάτων και εξωτερικού χρέους. το μέγεθος του εξωτερικού χρέους είναι ένας σημαντικός παράγοντας των ασφαλιστρών κινδύνου. για να μπορέσει η Ελλάδα να μειώσει το εξωτερικό χρέος και να επανέλθει στις διεθνείς κεφαλαιαγορές με τον λιγότερο επώδυνο τρόπο (δηλαδή αποφεύγοντας μια μακροχρόνια ύφεση), πρέπει να γίνει πιο ανταγωνιστική και να δημιουργήσει σύντομα εμπορικά πλεονάσματα ικανά να επαναφέρουν το εξωτερικό χρέος σε μια καθοδική τροχιά σε βάθος χρόνου. Ένα σημαντικό συμπέρασμα της μελέτης μας είναι ότι η απώλεια ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας μετά την είσοδο της χώρας στη ζώνη του ευρώ είναι μικρότερη από ό,τι πιστεύουν οι αγορές. ως αποτέλεσμα, η απαραίτητη «εσωτερική υποτίμηση» για να επανέλθει η ελληνική οικονομία σε αναπτυξιακή τροχιά δεν είναι τόσο μεγάλη όσο παρουσιάζεται συχνά από οικονομολόγους και αναλυτές. Η σημαντική μείωση των πραγματικών μισθών το 2010 πιστεύουμε ότι έχει ήδη τονώσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας (σύμφωνα με τους δείκτες της Εκτ και του ΔΝτ κατά 6% σε όρους κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος). Αν η απαραίτητη εσωτερική υποτίμηση είναι συνολικά 8-10 ποσοστιαίες μονάδες μείωσης μισθών και τιμών σε σχέση με τους εμπορικούς εταίρους, ο στόχος αυτός είναι εφικτός σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, δεδομένου ότι οι μισθοί στον δημόσιο

τομέα έχουν ήδη μειωθεί σημαντικά, ενώ η υψηλότερη ανεργία και η μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας θα ωθήσουν τους μισθούς στον ιδιωτικό τομέα χαμηλότερα. Επιπλέον, ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας είναι η παραγωγικότητα, καθώς η αύξηση της παραγωγής ανά εργαζόμενο μειώνει το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Η παραγωγικότητα της ελληνική οικονομίας έχει αυξηθεί κατά μέσο όρο 2,4% ετησίως την τελευταία δεκαετία, έναντι 0,8% ετησίως στην ΕΕ-16. Αυτό αντανάκλα τους υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των επενδύσεων: 7% ετησίως στην Ελλάδα έναντι 3,5% στην ΕΕ-16 κατά το διάστημα 1995-2008. Αν η ελληνική οικονομία καταφέρει να βγει από την ύφεση και η παραγωγικότητα επανέλθει στους ρυθμούς της προηγούμενης δεκαετίας, το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας μπορεί να μειωθεί σημαντικά, χωρίς να χρειαστούν ριζικές περικοπές μισθών.

Τέλος, η ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας δεν αφορά αποκλειστικά τους έλληνες εξαγωγείς, καθώς η επιδείνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την τελευταία δεκαετία δεν οφείλεται μόνο στην απώλεια διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εξαγωγών, αλλά και στη μεταφορά σημαντικών παραγωγικών πόρων από τον τομέα των εμπορεύσιμων στον τομέα των μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. για να γίνει η ελληνική οικονομία πιο εξωστρεφής, πρέπει να επανέλθουν σταδιακά παραγωγικοί πόροι (κεφάλαιο, τεχνολογία και εργασία) σε κλάδους και εταιρείες με εξαγωγικό προσανατολισμό. Παράλληλα με τη μείωση του δημόσιου τομέα, απαιτούνται τολμηρές διαρθρωτικές πολιτικές που αποσκοπούν στη μεγαλύτερη ευελιξία των αγορών εργασίας και προϊόντων και στη δημιουργία κινήτρων για τον αναπροσανατολισμό επενδύσεων σε κλάδους με ισχυρή εξωστρέφεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΑ

Βιβλία

1. Τράπεζα της Ελλάδος & The Brookings Institution 2002,2002, **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**, Αθήνα
2. Μιχάλης Ζουμπουλάκης ,Χρήστος Κόλλιας,Γιώργος Μανωλάς,Σουζάνα-Μαρία Παλαιολόγου,Γρηγόρης Ζαρωτιάδης,Ράλλης Γκέτας,Γιώργος Πετράκος,Σεραφείμ Πολύζος,Ιωάννης Βαβούρας,Θεόδωρος Συριόπουλος,Γιώργος Γκωλέτσης,Μιχάλης Χλέτσος,Απόστολος Ραφαηλίδης,Ιωάννης Τσελεκίδης,Χάρης Ναξάκης,Κλεάνθης Συρακούλης, **Συγχρονες προσεγγίσεις της ελληνικής οικονομίας**, εκδόσεις Πατάκη
3. Κ.Αλεξίου,Β.Αράπογλου,Γ.Αργείτης,Χ.Καρακιουλάφη,Α.Μοσχόνας,Ε.Νικολαΐδης,Χ.Παπαθεοδώρου,Μ.Πετμεζίδου,Γ.Στασινοπουλος,Γ.Χάλαρης,2005,**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**,Αθήνα,

Ιστοσελίδες

1. [http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/2965/3/Nimertis_Zouganeli\(de\).pdf](http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/2965/3/Nimertis_Zouganeli(de).pdf)
2. <http://www.aformi.gr/2012/02/%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CF%8D%CE%B8%CE%BF%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84/>
3. <http://www.inegsee.gr/ekdoseis-periodika/tetradia-tou-ine/Antagwnistikothta-kai-Apasxolhsh-H-anagkh-enos-Neoy-Anaptyksiakoy-Ypodeigmatos.html>
4. http://www.greekecon.gr/ergasies/02_paragogikotita.pdf
5. <http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1315/2/1315.pdf>
6. http://www.piraeusbank.gr/Documents/internet/Economic_Research/Economic_Indicators_Bulletin/2011/June.pdf
7. <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs//sylogikostomos/20-e%20MALLIAROPOULOS%20359-376.pdf>
8. http://www.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf
9. <http://www.idkaramanlis.gr/arthro/mia-deyteri-anagnosi-stin-antagonistikotitatis-ellinikis-oikonomias>

10. <http://www.sofokleousin.gr/archives/57626>
11. <http://www.slideshare.net/gessotoe/ss-10887992>
12. http://www.antikry.com/2012/01/blog-post_14.html
13. <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/Katsoulakos-BoG.pdf>
14. http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_25/02/2012_473848